

Beteckning: _____



Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi

Vad är klassisk ridning?
Litteratur- och intervjustudie

Lena Danius
December 2006

B-uppsats, 5 poäng
Didaktik

Handledare: Eva Boudiaf
Examinator: Åsa Morberg

Danius, Lena (2006): *Vad är klassisk ridning? Litteratur- och intervjustudie.*

B-uppsats i didaktik. Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Vad är bra ridning och hur kan det läras ut? Klassisk ridning är en term som används flitigt idag för att beskriva bra ridning, men vad menas egentligen med klassisk ridning? Denna uppsats handlar om begreppet klassisk ridning, vad det betyder och vad det står för och alltså vad som anses vara bra ridning i olika sammanhang i dag i Sverige.

Uppsatsen baseras på litteraturstudier och intervjuer. Totalt diskuteras elva skriftliga källor och fyra intervjuer. Litteraturen är hämtad från nyckelordssökning, personliga kontakter och författarens eget urval. Av de fyra som intervjuats är två utbildade i Sverige och två rider för en utländsk tränare. Urval av litteratur och respondenter är medvetet valda för att fånga upp olika uppfattningar om begreppet klassisk ridning.

Klassisk ridning kan ses som en intellektuell artefakt. En intellektuell artefakt är ett abstrakt verktyg (tankemönster) skapat av människan. Som sådant kan människan fritt definiera begreppet som hon vill, men olika tankemönster kan leda till olika praktiska lösningar av ett konkret problem. Olika institutioner och tidsepoker tolkar begreppet olika.

Den som vill rida måste lära sig kommunicera med hästen på hästens språk. Hästar kommunicerar inte som människan med ord och kroppsspråk, utan enbart med kroppsspråk. En ryttare som sitter på hästen kommunicerar även med de känslöförmågor denna ger hästen med hand, säte och skänkel. Ridning och hästhantering kan därför ses som en typ av praktiskt och tyst kunskap. Det speciella med denna typ av kunskap är att den delvis bara går att visa i praktisk handling. Detta begränsar denna uppsats till att identifiera och diskutera olika tankemönster om ridning. Hur framgångsrika dessa tankemönster är i praktiken ligger utanför denna uppsats avgränsning.

De två skilda uppfattningarna om vad klassisk ridning är för något som problematiserats i denna studie är delvis ett resultat av studiens upplägg och avgränsning. Det som är intressant och också är resultatet av denna studie är de likheter och skillnader som identifierats mellan de två skilda uppfattningarna. Den ena utgår från att klassisk ridning har utvecklats och den andra att den utarmats jämfört med ”förr”.

Samtliga respondenter hänvisar till ”förr” men bara två hade en uppfattning om vad de menade med ”förr”. Dessa två var av den uppfattningen att ridningen har utarmats. Likheter mellan de två synsätten är att samma övningar används och målet vad gäller den yttre formen hos hästen är lika. Skillnaderna ligger i tekniken och principer vid hjälpgivning, samt om det är den yttre formen eller det inre tillståndet hos hästen som är det centrala. Det sistnämnda handlar med andra ord om ryttaren ser målet i sig, eller vägen till målet som det viktigaste. Skiljelinjen mellan de två synsätten är inte knivskarp utan en och samma person eller bok kan i olika sammanhang ta olika positioner. Till synsättet att ridningen utarmats hör uppfattningen att vägen och inte målet är viktigast, och att hjälperna hand och skänkel bör separeras. Till synsättet att ridningen utvecklats hör uppfattningen att målet är det centrala och att hjälperna hand och skänkel ska kombineras.

Nyckelord: *intellektuell artefakt, klassisk ridning, praktiskt kunskap, tyst kunskap*

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	6
Syfte, frågeställningar och avgränsning.....	7
Förförståelse.....	8
Lära sig rida, vad innebär det?.....	8
Uppsatsen disposition.....	9
TEORI.....	9
Intellektuella artefakter.....	10
Praktisk och tyst kunskap.....	11
METOD.....	12
Litteratursökning.....	12
Intervjuer	12
Etiskt förhållningssätt.....	13
Urval och praktiskt genomförandet.....	13
RESULTAT.....	15
Litteraturstudie.....	15
Vad är klassisk ridning?.....	15
Målet för hästens utbildning.....	17
Målet för ryttarens utbildning.....	19
Utbildningsmetoder för ryttaren	19
Naturliga och artificiella hjälper	20
Den främsta hjälpen.....	20
Hur utförs en halvhalt?.....	20
Hur utförs en bakdelsvändning?.....	21
Vad är inte klassisk ridning?.....	22
Kan klassisk ridning vara under utveckling?.....	22
Intervjuer.....	23
Klassisk ridning.....	23
Målet för hästens utbildning.....	23
Målet för ryttarens utbildning.....	24
Utbildningsmetoder för ryttaren	24
Naturliga och artificiella hjälper	25
Den främsta hjälpen.....	25
Hur utförs en halvhalt?.....	25
Hur utförs en bakdelsvändning?.....	25
Vad är inte klassisk ridning?.....	26
Kan klassisk ridning vara under utveckling?.....	27
Bilder som visar klassisk ridning.....	27
DISKUSSION.....	29

Vad är klassisk ridning?	29
Målet eller vägen.....	29
Yttre formen eller mentalt tillstånd.....	30
Kombinera hjälper eller en hjälp i taget.....	31
Sport eller konst.....	32
Ridning på ridskolor och tävlingsbanor, eller all ridning.....	32
Utveckling eller utarmning.....	32
Genomförande och trovärdighet	34
Urval.....	34
Intervjuandet.....	34
Frågorna.....	35
Fortsatt forskning	35
Sammanfattning	36
REFERENSER	37
Skriftliga källor.....	37
Personlig kontakt.....	38
Internet.....	38
BILAGA 1: ORDLISTA	40
BILAGA 2: FRÅGEFORMULÄR	44

Inledning

Ridning är idag en stor folksport i Sverige. 1945 när hästen fortfarande användes som arbetsdjur fanns i Sverige 500 000 hästar. Under mitten av 1900-talet avhästades samhället och antalet hästar blev färre än 100 000. Vid millennieskiftet har intresset för hästen åter ökat och 2005 fanns i Sverige över 280 000 hästar (SSL, 2006). Dessa hästar är hästar för ridning, trav och galopp. Hästen har gått från att förr vara en arbetskamrat till att idag vara ett fritidsnöje. Det är många som rider på ridskolor och fler och fler skaffar egen häst. Frågan hur ridning då ska läras ut är i högsta grad aktuell. Sverige har idag en aktiv forskning kring hästar ur veterinär synvinkel, men även de didaktiska frågeställningarna vad som ska läras ut och hur har börjat belysas, bl.a. som ett resultat av att det idag finns en 2-årig högskoleutbildning som syftar till att utbilda instruktörer, hästtränare osv.

Jag har ett personligt intresse i frågan eftersom jag jobbar som instruktör. Jag började rida på ridskola här i Sverige när jag var åtta år och har sedan dess ridit och utbildat mig först på ridskola, och senare för en utländsk tränare. Jag har därför kommit i kontakt med olika innehåll och olika sätt att lära ut ridning.

Didaktik är läran om undervisning. På Lärarhögskolans hemsida finns följande att läsa:

*Didaktiken omfattar alla frågor som finns i skärningspunkten mellan ett specifikt kunskapsområde och lärande inom detta kunskapsområde. Didaktikens frågor: **Vad, Hur och Varför** rör undervisningens innehåll och lärandets villkor: Vad ska vi undervisa om? samt Hur ska vi undervisa? Den analytiska frågan om resultatet av undervisningen: Varför detta innehåll och denna form? Och för vem? (Lärarhögskolans Hemsida)*

I en diskussion och analys om ridning, hur det bör läras ut och vad som är centralt att lära ut, måste man också ha en uppfattning om vad man vill lära ut, vad målet med ridutbildningen är. Klassisk ridning är en term som används idag för att beskriva bra ridning. Bl.a. Svenska Ridsportförbundet¹ (SvRF) använder termen för att definiera vad man ska lära ut:

Vår huvudsakliga uppgift är att erbjuda utbildning i hästhållning och ridning byggd på en klassisk grund. (SvRF, 2005:14) -- Ridsport är en idrott med lång tradition. Vi ska sträva efter att bevara våra traditioner, den klassiska ridningen, men vi ska också vara öppna för nytänkande och utveckla alternativa tävlingsformer. Något som på sikt kan bidra till att vi får fler välutbildade hästar, duktigare ryttare och fler som vill tävla – på alla nivåer. (SvRF, 2005:17)

Det finns anda uppfattningar om vad klassisk ridning står för. En sökning i Nationalencyklopedin på Internet ger en annan bild av vad ”klassisk” står för:

¹ Svenska Ridsportförbundet (SvRF) fick sitt namn 1993 då Svenska Ridsportens Centralförbund, Svenska Ponnyryttarförbundet, Ridfrämjandet och Sveriges Lantliga Ryttare slogs samman. Föregångaren bildades 1912 i samband med Olympiaden i Stockholm. SvRF var tidigare ansvarig för bl.a. ridlärarutbildningen men dessa är sedan 1994 en högskoleutbildning i regi av Sveriges Lantbruksuniversitet. SvRF är ansvarigt för regler för tävlingsverksamhet inom bla dressyr, hoppning, distans, fälttävlan, körning, voltige och reining. SvRF är den organisation som ger ut tränarlicenser i dessa grenar. Merparten av de svenska ridskolorna är anslutna till SvRF. (SvRF a hemsida).

klassiska skolan; benämning på den högre ridkonst som etablerades vid främst italienska och franska ridakademier under 1500- och 1600-talen och som fortfarande praktiseras vid Spanska ridskolan i Wien².

Här är alltså utgångspunkten att klassisk ridning är den typ av ridning som praktiserades på 1500- och 1600-talet med den utrustning och de rörelser man då tränade sina hästar till. Tyvärr finns det inga levande ryttmästare eller hästar kvar från den tiden som kan berätta för oss i detalj vad det innebär. Det som finns kvar är primära källor i form av litteratur.

Det finns röster som vill hävda att dagens tävlingsridning inte alls har några likheter med äldre tiders klassiska ridning (Nätterqvist, 1998). Den diskussionen är inte bara begränsad till Sverige, utan förekommer även utomlands (Schenholm, 2005; Allege Ideal; Sustainable Dressage). Det verkar finnas en spänning mellan de som anser att trenderna i dagens ridning antingen är en positiv utveckling, eller en negativ utarmning av den klassiska ridkonsten.

Att det råder förvirring inom ridvärlden om vad centrala begrepp står för har visats av två tidigare studier (Gustavsson & Karlsson, 2002; Holmberg, Larsson & Lundholm, 2004). Det begrepp som här studerades var ”samling”. Författarna kunde konstatera efter en enkätundersökning besvarad av 71 tränare, att samling inte beskrivs lika av hopp- och dressyrtränare. I den senare fördjupade studien visades filmsekvenser av ekipage för totalt tio tränare. När det gäller att bedöma filmsekvenserna var de flesta (nio av tio) i regel överens, men när det gällde att uttrycka sig i ord fanns stora skillnader.

Syfte, frågeställningar och avgränsning

Syfte med denna uppsats är att diskutera och analysera begreppet klassisk ridning eftersom det används för att i olika sammanhang beskriva bra ridning. Det är framförallt två olika kulturer som är representerade i denna studie, dels den kultur där den officiella svenska utbildningen ingår och som också kan sägas vara den samma som den internationellt tävlingsfokuserade kulturen, dels en kultur vid sidan av dagens tävlingsinriktade kultur. Även denna sistnämnda kultur har internationell spridning. Syftet med diskussionen och analysen har varit att hitta skillnader och likheter mellan tolkningen av klassisk ridning i dessa kulturer. Det är alltså de didaktiska frågeställningarna om undervisningens innehåll och mål som är i fokus. Frågeställningar i denna uppsats är:

- Vad är målet för hästens utbildning?
- Vad är målet för ryttarens utbildning?
- Vilka utbildningsmetoder finns för ryttaren?
- Hur ser man på kommunikationen mellan häst och ryttare?

För att grunda diskussionen i vardaglig praktik har respondenterna fått förklara hur de utför ett vardagligt och centralt kommando till hästen; halvhalt. Halvhalt används t.e.x. för att förbereda hästen för övergångar mellan gångarter och är därför ett mycket använt kommando. Även en gymnastisk rörelse som ryttaren begär av hästen – bakdelsvändning – har inkluderats. Bakdelsvändning är inte den enda gymnastiska rörelsen, någon speciell rangordning mellan olika rörelser har jag inte gjort när jag valt just denna utan jag har helt enkelt begränsat mig till en enda av många möjliga. För att ytterligare förtydliga vad respondenterna menar med sina verbala förklaringar har de även fått rangordna två bildpar.

² Spanska Ridskolan i Wien, Österrike är världskänd för sina vita hästar, lippizanerhästar. Dessa hästar utbildas under flera års tid tills de kan utföra skolorna över marken. Dessa skolor är spektakulära rörelser där hästen står på bakbenen, hoppar framåt på bakbenen, hoppar upp i luften osv. (Spanska Ridskolans hemsida)

Den typ av ridning som studerats är framförallt dressyrledning. Representanter för andra typer av ridning som t.ex. western, hoppning, fälttävlan, galopp, körning, cirkus- och uppvisningsridning har inte inkluderats. Vissa av dessa områden berörs ytligt i delar av litteraturen men har inte behandlats utförligt i denna uppsats.

Förförståelse

Inom samhällsvetenskapen tar man med i beräkningen att det personliga bagaget hos den som utför studien kan påverka både de inledande frågeställningarna och analysen. Detta bagage kallas förförståelse.

Förförståelsen i detta arbete avslöjas delvis av innehållet i ordlistan. Begreppen är mer eller mindre vanligt förekommande inom ridning, men de skulle antagligen vid en närmare undersökning visa sig att de kan tolkas och uppfattas olika. Målet har varit att på ett förhoppningsvis enkelt och lättförståeligt sätt definiera dem så att en icke hästkunnig person kan läsa denna uppsats och hänga med i resonemangen. Det har varit nödvändigt att avgränsa arbetet någonstans och uppsatsen handlar om vad klassisk ridning är, inte hur alla ämnesspecifika ord för ridningens område kan eller bör tolkas.

Förförståelsen i detta arbete kan även beskrivas kort som att jag lärde mig rida redan utbildade hästar på ridskola i Sverige. Jag blev dock inte speciellt duktig på att rida hästar, och jag kom definitivt inte vidare och lärde mig utbilda hästar själv förrän jag stötte på den tränare jag rider för idag. Denne tränare har utländsk utbildning vilket medfört att han har en annan syn på teknik, begrepp och träningsmetoder än den jag kom i kontakt med på ridskolan. Jag anser alltså att det finns skillnader, men även likheter i den teori och den praktiska undervisning jag upplevt. Denna uppsats är ett försök att börja diskutera och fundera kring detta eftersom av de fyra respondenter som ingår i underlaget är två utbildade i Sverige och två har samma tränare som jag själv rider för och alltså har andra influenser än de som är utbildade i Sverige. Eftersom endast fyra representanter av en verksamhet som omfattar flera 100 000-tals människor knappast kan anses representativt, kan denna studie endast ge en första inblick vari dessa skillnader och likheter består i.

Som konstaterats ovan är detta inte en naturvetenskaplig studie där målet är att hitta en lag som i alla lägen definierar vad som är objektivt sant. Ambitionen är att försöka hitta skillnader och likheter mellan de båda synsätten jag tror mig vara representerade i denna uppsats. Eftersom detta är ett vetenskapligt arbete är målet också att presentera delstudierna objektivt utan personligt tyckande och tänkande. Hur väl detta lyckats överlämnar jag till dig som läsare att själv bedöma.

Lära sig rida, vad innebär det?

Det som skiljer ridning från andra fysiska aktiviteter som att köra bil eller spela fotboll är att i ridning måste ta hänsyn till en annan levande varelse. En varelse som dessutom har ett annat sätt att kommunicera med sin omgivning än människan. Hästar kommunicerar inte som människan med en kombination av ord och kroppsspråk, utan enbart med kroppsspråk. En ryttare som sitter på hästen kommunicerar även med de känsloförnimmelser denna ger hästen med hand, säte och skänkel. Detta ställer speciella krav på den som vill lära sig rida, och på den som vill lära ut ridning.

Det mest grundläggande för en blivande ryttare är att kunna sitta på hästen, både för att sitta kvar på hästen när den rör sig och även kommunicera med hästen. Det förstnämnda handlar om att hitta balans på hästryggen. Nästa steg är att kunna koordinera händer, armar, ben och fötter eftersom det är med dessa ryttaren ger signaler till hästen om vad hästen ska göra. Hur dessa signaler ges är tekniken i ridning. Enligt en svensk intervjustudie med 28 elever (Lundesjö-Öhrström, 1998:47) är det kroppskontroll som uppfattas som svårast, man vet vad man ska göra men kroppen lyder inte. I detta skede handlar det också om att lära sig facktermerna för både hjälperna (de signaler ryttaren ger med händer och fötter), och namnen på ridbanans ridvägar, samt de figurer och gymnastiska rörelser hästen rids i. För att bli riktigt bra som ryttare krävs det också förmåga att veta när och med vilken styrka ryttaren ska ge hästen signaler. Det är det sistnämnda som är känslan. Vilket som ska läras in först, teknik eller känsla, råder det blandade meningar om, liksom om och i så fall hur känsla kan läras ut (Zetterqvist, 1998:16-18). Till detta kommer även faktakunskap om vad en häst är för en biologisk varelse och hur den utifrån det reagerar.

Sammanfattningsvis är det alltså praktiska färdigheter som kroppskontroll, teknik och känsla, samt intellektuella färdigheter som faktatermer och intellektuella artefakter som förklarar vad en häst är och hur den ska tränas som en ryttare måste lära sig.

Uppsatsen disposition

Slutsatser och diskussionen i denna uppsats baseras på min litteraturstudier och intervjuer. Hur dessa delstudier genomförts beskrivs under rubriken ”metod”. Delstudierna själva presenteras under rubrikerna ”resultat: litteraturstudie” respektive ”resultat: intervjuer”. Direkta citat från litteratur och intervjuer skrivs som kursiv text, samt när det är längre citat även med indragen text separerad från övrig text. Omvänt är kursiv text alltid direkta resultat. Som vägledning vid analys av materialet från litteraturstudie och intervjuer har samhällsvetenskapliga teorier använts och dessa presenteras i avsnittet med rubriken ”teori”. Efter referenslistan finns det två bilagor, den första innehåller en ordlista. Här förklaras kort alla häst- och ridrelaterade termer som kanske är nya för läsaren. Termer som förklaras i ordlistan är understrukna i del löpande texten. Bilaga 2 visar det frågeformulär som var utgångspunkten vid intervjuerna.

Teori

I en skrift eller studie som gör anspråk på att vara ett vetenskapligt arbete, ska den teoretiska utgångspunkten redogöras. Teorin ska vara ett stöd vid bearbetningen och analysen av materialet. Teorin kan även ge ramar för hur studien genomförs och för vilka frågor som uppfattas som forskningsbara.

Denna studie är en samhällsvetenskaplig studie, vilket jag uppfattar som att det inte finns några absoluta sanningar att söka. Inom den positivistiska naturvetenskapen har man definierat vissa objektiva bakomliggande lagar som t.ex. tyngdlagen. Släpper jag ett föremål, vilket som helst med en densitet högre än luftens, kommer det att falla ned till marken. Tyngdlagen är objektiv så till vida att den fungerar oavsett vad jag eller någon annan tror ska hända. Den är även bakomliggande i den meningen att den finns där även om ingen människa finns där för att observera den. Tyngdlagen är just en lag eftersom det alltid kan förutsägas under vilka omständigheter ett föremål faller ned till marken. Samhällsvetenskapen handlar i stället om människors upplevelser och tolkning av omvärlden, vilket gör att det sällan (aldrig?) går att definiera liknande objektiva bakomliggande lagar. De tolkningar och

föreställningar människan har kring hästen och dess natur kan bilda olika intellektuella artefakter.

Intellektuella artefakter

En intellektuell artefakt är ett verktyg skapat av människan. Men till skillnad från konkreta verktyg som t.ex. skiftnyckeln, så är en intellektuell artefakt som t.ex. tyngdlagen, något man inte kan ta på men likväl ett redskap som hjälpt människan att bygga den värld vi lever i idag. Människan är en biologisk varelse med vissa givna egenskaper som sätter fysiska begränsningar; vi är förhållandevis svaga, långsamma och skröpliga. Det är inte genom att vi som biologiska varelser utvecklats det senaste 30 000 åren. Nej, utvecklingen består i att vi utvecklat redskap och verktyg – artefakter – vilket även inkluderar intellektuella artefakter (Säljö, 2000:18 ff). Hästar har inte förändrats som biologisk eller intellektuell varelse under den tid de funnits. Människans tänkande kring hästar har förändrats genom tiderna, olika tankesätt har uppkommit under vissa tidsepoker och sedan försvunnit eller levt vidare parallellt med andra.

När det gäller abstrakta begrepp och intellektuella artefakter kan man säga att den tolkning av omvärlden som möjliggör lösande av uppgifter (i det här fallet rida en häst eller utbilda en ryttare) och förmåga att kommunicera med andra är en lyckad tolkning/definition. I det sista avseendet handlar det om att människor ska förstå ett begrepp på samma sätt. Säger jag t.ex. ”skicka mjölken tack” så skulle jag bli mycket förvånad om jag fick sockret. Men det finns ingen naturlag som säger att mjölk just är mjölk. Det är alla svensktalandes definition av mjölk som är lika. Uppfattas inte begrepp lika är det så klart ett problem, men vilken innebörd som är den rätta kan inte avgöras genom ett sökande efter en objektiv sanning utan är en överenskommelse mellan individer, institutioner osv. Den historiska epoken, samhället och kulturen bestämmer vad ett begrepp står för vilket man bör komma ihåg när man tar del av historiska källor vilket jag delvis gjort i denna studie.

När det handlar om lösandet av en uppgift som ridning måste människan även ta hänsyn till ett djur som inte har den minsta högaktning för eventuella definitioner människan kan komma fram till. Hästars respons på det människan gör är för unghästen eller vildhästen helt instinktivt. Ju bättre människan kan tala ”hästspråk” ju lättare blir det att få hästen att göra som hon vill. Kanske finns det här någon ”sanning” i hur människor ska kommunicera med hästar. Men en häst kan även tränas att lyssna på i princip vilka signaler som helst, vilket försvårar pratet om en objektiv sanning i hur människan bäst kommunicerar med hästar. Ytterligare en aspekt som bör beaktas är effekten på hästen (fysisk och mental) av samröret med människan.

Att det finns problem med hur hästar hanteras idag har visats i en veterinärmedicinsk studie. När 72 slumpmässigt utvalda symptomfria rid- och körhästar undersökte, hade över 93 % förändringar eller öppna sår i munnen efter utrusningen och/eller p.g.a. människans handhavande av utrustningen (Tell, 2004). Här verkar det som att hästar av någon anledning står ut med mycket utan att människorna runt omkring dem uppfattar att det har ont. I studien diskuterades hästens utrustning som en möjlig orsak till problemen, men att även utrustningens handhavande skulle kunna påverka tycker inte jag är långsökt.

Praktisk och tyst kunskap

Wallén (2000) skriver om praktisk och tyst kunskap som ett gränsland mellan den objektiva (natur-)vetenskapen och det praktiska kunnandet. Praktisk kunskap omfattar hela den komplexa verkligheten till skillnad från (natur-)vetenskaplig kunskap som försöker reducera verkligheten till begränsade undersökningsbara delar. Han fortsätter:

Praktikerns kunnande är främst knutet till konkreta situationer och inriktat på att kunna handla effektivt. Praktikerkunnandet är vanligen traditions-, rutin-, och erfarenhetsbundet. Praktikern måste själva genom övningar och erfarenhet skaffa sig en personlig kompetens. (Wallén, 2000:120)

Ridning är ett område som i allra högsta grad är ett praktiskt kunnande. Men det är även ett område som är på väg att utvecklas till en accepterad vetenskap. Sedan 1994 finns en högskoleutbildning inom ridning som ska vila på vetenskaplig grund. De studier som finns kring ridningens didaktik tar sin teoretiska utgångspunkt i att ridning är just en form av praktisk och tyst kunskap (Falkensson, 2003:9-11; Lundesjö-Öhrström, 1998:5). Faran med att göra vissa praktiska yrken som ex. sjuksköterskans eller ridlärarens allt för vetenskapliga är att värdefull yrkeskunskap riskerar att gå förlorad enligt Wallén (2000:122). Det finns yrkeskunskap som är svårt att formulera i ord, som bara går att visa i handling. I sammanband med hästar och ridning är ett sådant område kommunikation med hästen.

Hästar använder kroppsspråk till skillnad från människan, och ryttaren som sitter på hästen måste vara duktigt på att tolka och reagera på det signaler hon får av hästen via händer, ben och säte. "Språket" mellan häst och ryttare består av känningar, och det är ett språk som egentligen inte går att beskriva med ord. Ridläraren är även hon begränsad av detta eftersom hon ska förmedla hur detta känslobaserade språk upplevs och tolkas till sin mänskliga elev.

Denna studie vilar på litteraturstudier och intervjuer. Det innebär att jag enligt definitionen av praktisk kunskap ovan inte kommer att kunna fånga upp kunskap som bara syns i praktisk handling. Det jag kan fånga upp är intellektuella artefakter kring hästar och ridning och ryttarutbildning, samt teorier kring ridning. Hur pass effektiva dessa tankesätt och teorier är kan jag inte uttala mig om på grundval av denna studie.

Metod

För att ett arbete ska vara vetenskapligt måste metoderna redogöras för. Metoden kan sägas vara vägen fram till de svar som studien lett fram till. Svaret kan ofta bero på de vägval som gjorts för att nå fram, genom att belysa en frågeställning från fler än ett håll, alltså använda flera olika metoder, ger en mer fullständig bild av det som söks. I denna studie har litteratursökning och intervjuer använts som metoder.

Litteratursökning

En obligatorisk strategi inom forskning för att få en uppfattning om ett ämnesområdes status är att göra en litteratursökning. I denna studie gjordes först en nyckelordssökning i tre databaser: HIGGINS, LIBRIS och ERIC. De två förstnämnda omfattar svensk litteratur och den sista även internationell. De nyckelord som använts vid sökningarna är klassisk ridning, akademisk ridning, dressyr och didaktik. Även hela fraser, delar av fraser och olika kombinationer har ingått i sökningen. I LIBRIS har en sökning gjorts inom ämneskoden Rbeac. Genom LIBRIS identifierades fördjupningsarbeten som skrivits inom den 2-åriga hippologutbildningen på högskolenivå. I ERIC som är internationell har även engelska sökord använts; "equitation", "horsebackriding", "riding" och "horsemanship". Utöver den traditionella nyckelordssökningen har kontakt tagits med studierektorn vid Hippolog-programmet för att ta reda på vilken litteratur som där läses inom ämnesområdet ridning (pers. kontakt Karin Morgan). Ytterligare tips på litteratur har framkommit vid kontakt med den av mig enda kända doktoranden i Sverige inom ridningens didaktik (pers. kontakt Susanne Lundesjö-Öhrström). Till sist har denna studie även kompletterats med ett antal utvalda böcker då jag tror att de kan tillföra information. Dessa böcker har medvetet valts ut då de delvis framför en något annorlunda syn på klassisk ridning jämfört med litteraturen vid Hippologen. Argumentet för detta är att möjliggöra en problematisering av frågan om vad klassisk ridning är. Källor för litteraturen presenteras i Tabell 1.

Vid nyckelordssökningen återfanns främst faktaböcker. Avsaknaden av vetenskaplig litteratur bekräftades även av Susanne Lundesjö-Öhrström som kände till endast två vetenskapliga arbeten (pers. kontakt Susanne Lundesjö-Öhrström). Dessa var två uppsatser på C respektive C/D-nivå. Av de åtta faktaböcker som läses vid Hippologutbildningen hittades tre vid nyckelordssökningen.

Intervjuer

Intervjuer har i den här studien använts för att fånga upp uppfattningar och åsikter om klassisk ridning hos människor som till vardags sysslar med hästar, hästträning och undervisning av andra människor i Sverige. Till skillnad från de människor som valt att göra sin röst hörd i skriftligt material har dessa människor inte aktivt sökt att permanent uttrycka sina åsikter i text. Det är forskaren som tagit initiativet till respondenternas medverkan och det är forskaren som gör den slutliga analysen och tolkningen av respondenternas uttalanden. Därför måste ett etiskt förhållningssätt tillämpas. Detta gäller framförallt när personer deltagit i intervjuer eller enkäter. I den här studien byggs delar av resultatet på intervjuer.

Tabell 1: Redogörelse av källor till litteraturen som ingår i denna uppsats.

Litteratur	Nyckelordssökning			Litt. vid Hippologen	Tips från doktorand	Eget urval
	HIGGINS	LIBRIS	ERIC			
de Némethy (1990) <i>Bertalan de Némethys hopplära</i>				X		
Kyrklund & Lemkow (2002) <i>Dressyr med Kyra</i>		X		X		
Miesner <i>et al</i> (2003) <i>Ridhandbok 1</i>		X		X		
Lundesjö-Öhrström (1998) <i>Ridlektion, ett triangeldrama mellan elev, häst och lärare</i>			X		X	
Falkensson (2003) <i>Lärande i ridskola</i>					X	
Alsing & Erics-Williams (2004) <i>Dressyr och akademisk ridkonst - en jämförande studie</i>		X				
Nätterqvist (1998) <i>Klassisk ridning</i>						X
Wilson (2004) <i>Top horse training methods explored</i>						X
de la Gueriniere (1828) <i>Ridkonsten</i>						X
Ruffieu (1986) <i>The handbook of riding essentials</i>						X
FEI (2005) <i>Rules for dressage events</i>						X

Etiskt förhållningsättet

Det etiska förhållningsättet är en kompromiss mellan å ena sidan forskarens rätt att analysera omvärlden utifrån sitt valda perspektiv, och å andra sidan individens rätt till sitt privatliv. Från en rent forskningsetisk utgångspunkt där en viktig ingrediens för en trovärdig studie är att den kan upprepas, borde respondenterna enskilda namn klart framgå. Men detta metodkrav krockar med individens rätt till sitt privatliv. Därför har vissa forskningsetiska principer tagits fram (Vetenskapsrådet, 2002). Dessa är viktiga att iaktta speciellt som respondenternas åsikter och uttalanden till stor del bedöms och analyseras av skribenten, en process de till stor del är utlämnade till utan att kunna påverka slutresultatet. I denna studie är därför, i enlighet med de forskningsetiska principerna (Vetenskapsrådet, 2002), samtliga respondenter presenterade med fingerade namn. Även bakomliggande anteckningar och intervjuutskrift är avpersonifierade. De uppgifter som finns angivna om respondenternas bakgrund är allmänt hållna så att det inte är uppenbart vem den enskilda individen är. Samtliga respondenter har informerats om att deras deltagande är frivilligt och att de när som helst kan avbryta detta deltagande. Samtliga respondenter har erbjudits att läsa igenom sina intervjuutskrift och haft möjlighet att ändra, stryka eller lägga till i dessa. Ingen har valt att göra några ändringar eller tillägg.

Urval och praktiskt genomförandet

Fyra personer är intervjuade i den här studien. Av dessa känner jag två sedan tidigare då vi alla tränar för samma tränare som har utländsk utbildning från bl.a. Frankrike. Dessa två är valda utifrån kriteriet att de troligen har något vettigt att tillföra diskussionen ”vad är klassisk ridning?”, samt att de likaså troligt har en något annorlunda syn på begreppet klassisk ridning

än de andra två respondenterna. De andra två känner jag inte personligen, den ena är ridskolechef på en större ridskola och den andra hittade jag via Tränarportalens hemsida på Internet. Dessa personer valdes efter kriterierna att de skulle vara utbildade i Sverige och alltså via SvRF. De har båda gått den svenska ridläroverutbildning; under 1980-talet (kurs i regi av SvRF) respektive 1990-talet (examen från den hippologiska högskoleutbildningen).

Samtliga respondenter är kvinnor. Deras exakta ålder är okänd men jag uppskattar deras respektive ålder till mellan 25 till 50 år. Samtliga har mångårig erfarenhet av hästar och ridning. Tre av dem har hästar som yrke (ridskolechef, tränare av hästar och ryttare samt beridare). Den som inte arbetar med hästar på heltid rider på hobbynivå och är utbildad dressyrdomare. För att göra uppsatsen mer lättläst kommer respondenterna i fortsättningen att presenteras med följande helt fingerade namn:

Julia – rider för samma tränare som jag, arbetar som beridare

Katinka - rider för samma tränare som jag, utbildad dressyrdomare

Stina – utbildad på Strömsholm under 1980-talet, arbetar som ridskolechef

Terese – utbildad på Strömsholm under 1990-talet, arbetar som tränare och instruktör

Intervjuerna spelades in med hjälp av en digital diktafon, Olympus VN-480 PC. Ljudfilerna kunde sedan föras över till min dator. Det visade sig i efterhand att det var lättare att skriva ned intervjuerna genom att lyssna av diktafonen eftersom det då fanns möjlighet att spela upp i ”slow motion”. Tekniken (diktafon och extern mikrofon) fungerade utmärkt vid samtliga intervjuerna.

Respondenterna fick bestämma var och när intervjuerna genomfördes. Två av respondenterna valde att bjuda hem mig och en intervju genomfördes vid köksbordet respektive ute i trädgården. En respondent valde att komma till mig, och den intervjun tog plats vid mitt köksbord. Den fjärde intervjun tog plats på respondenten arbetsplats. Samtliga intervjuer varade mellan 30-50 min (37, 41, 53 samt 29 min) i effektiv tid. Vid alla tillfällen utom ett gjordes avbrott i intervjun då diktafonen stängdes av för att bl.a. kolla att inspelningen fungerade. Två av intervjuerna genomfördes i december 2005, den tredje i april 2006 och den fjärde i början av maj 2006.

Frågorna har varit så kallade öppna frågor eftersom jag ville att respondenterna själva skulle formulera sina svar. Tio frågor hade förberetts men i den mån det behövdes ombads respondenterna att förklara mera. Bitvis blev intervjuerna mera som samtal där vi resonerade kring temat i den aktuella frågan eller ett stickspår vi kom in på. Det exakta frågeformuläret finns i bilaga 2.

Resultat

Resultatet i denna studie bygger dels på en litteraturstudie och dels på en intervjuundersökning, och resultatet från dessa två delstudier presenteras separat med början av litteraturstudien. Båda resultatdelarna följer där så varit möjligt samma indelning. Denna indelning följer de frågor som ställts vid intervjuerna. Det som skiljer är att i resultatdelen av intervjustudien finns ingen kommentar av de bilder som rangordnats av respondenterna i samband med respektive intervju.

Litteraturstudie

Vad är klassisk ridning?

I litteraturen hänvisas till klassisk dressyr, klassisk ridning, klassisk ridkonst och klassiska principer. Någon enkel definition har jag dock inte hittat.

I citatet från SvRF i inledningen hänvisas till traditionen av klassisk ridning. Det ska alltså vara så det ridits förr. En logisk följdfråga blir så klart vad som menas med detta förr, när inträffade det? En person som återkommer många gånger i den litteratur jag läst är François Robichon de la Guérinière (Kyrklund & Lemkow, 2002:26; de Némethy, 1990:14 och Wilson, 2004:17).

Vem var då de la Guérinière? Hans fullständiga namn var François Robichon de la Guérinière och han levde i Frankrike 1688-1751. De la Guérinière var ridlärare till adeln och även under senare delen av sitt verksamma liv föreståndare för det kungliga stallet i Versailles. Hans bok *Ecole de Cavalerie* gavs första gången ut 1731, och sedan flera gånger mellan 1733 och 1802 under olika titlar (de la Guérinière, 1992:v). Boken som är skriven på franska har översatts till flera språk, bl.a. tyska och engelska. Den tyska översättningen översattes i sin tur till svenska 1828 (de la Guérinière, 1828). De la Guérinière själv skriver inget om klassisk ridning, men likväl om "ridkonst" i förordet (de la Guérinière, 1828:III-VIII). Intressant är även att han i förordet beklagar att den ädla ridkonsten numera (alltså mitten av 1700-talet) inte längre utövas i all sin prakt utan man slarvar med hästarnas utbildning (de la Guérinière, 1828:VII).

De olika författarna som hänvisar till de la Guérinière beskriver klassisk ridning på olika sätt. Enligt författarna Kyrklund & Lemkow är klassisk ridning ett system av gymnastiska rörelser för hästen så att den kan tåla att bära ryttare. Även hästens psyke måste tränas. Rörelserna var inte ett mål i sig utan ett medel att kontrollera att utbildning och gymnastik haft avsedd verkan. Enligt Kyrklund & Lemkow är detta något som idag går igen i bedömningsgrunderna till tävlingsformen dressyr. Hästen ska se ut som att den av sig själv utför allt ryttaren ber om. Det ska vara lätt för hästen, och bara det som är lätt ser lätt ut (Kyrklund & Lemkow, 2002: 26).

En annan författare som hänvisar till de la Guérinière är Bertalan de Némethy (1990:14). Inte heller han anger någon definition av klassisk ridning men han skriver att grundprinciperna för ridkonsten är rakhets, lugn och framåtbjudning. Dessa grundprinciper kan enligt de Némethy härledas bakåt i tiden till 1800-talet. Två av dåtidens centrala figurer inom ridkonsten myntade då följande uttryck (de Némethy, 1990:17):

- *Rid din häst framåt, och håll den rak* - Gustav Steinbrecht (tysk, 1857-1937)

- *Lugn, framåt, rakrikta* - General L'Hotte (fransman, 1825-1904)³

De la Guérinière var som sagt ridlärare till adeln. Wilson anser dock att klassisk ridning idag inte är en ridstil för överklassen, utan helt enkelt korrekt ridning (Wilson, 2004:17), hon går så långt att hon påstår att klassisk ridning är mer än bara ridning, det handlar om hela hästhållningen och till och med hur vi lever. I det sistnämnda fallet handlar det om att fostra karaktärsdrag som kärlek, ödmjukhet, tålmod, vänlighet, empati, självkontroll och så vidare. Korrekt ridning, och alltså klassisk ridning, finns idag över hela världen enligt Wilson och i sin bok hämtar hon exempel från europeisk ridning, western-ridning och indianernas träningsmetoder. Den utrustning du väljer till din häst (engelsk sadel, westernsadel o.s.v.) avgör alltså inte om du rider klassisk ridning eller inte.

Frågeställningen om vad klassisk ridning innebär är inte ny. I en studie från 2004 har två studenter vid den hippologiska högskoleutbildningen jämfört begreppen 'dressyr' och 'akademisk ridkonst' (Alsing & Erics-Wiliams, 2004). Författarna har i studien valt att skilja på termerna klassik ridning och klassik dressyr:

För det här arbetet har vi valt att använda begreppet 'dressyr', vilket används av Svenska Ridsportförbundet för att definiera denna disciplin inom vad man kallar klassisk ridning. Inom den akademiska ridkonsten florerar flera olika begrepp såsom exempelvis 'barockridning' och 'klassisk dressyr' och olika tränare föredrar olika benämningar på vad just de utövar. Vi har valt att i detta arbete använda begreppet 'akademisk ridkonst'. (Alsing & Erics-Wiliams, 2004:2-3)

Studien baseras på litteraturstudier och intervjuer. I studien intervjuades totalt sex personer (tre tränare enligt Svenska Ridsportförbundets regler, samt tre tränare utbildade utomlands) och man frågade om sådana saker som målet med ridningen, utbildningsskala, hjälporna (handen, säte och skänkel), begreppen rakriktning och samling, samt hur ryttaren får hästen att utföra vissa specifika rörelser (halvhalt, öppna, sluta och passage). Upplägget av denna studie liknar alltså i mångt och mycket min egen studie, men jag har valt att detaljstudera delvis andra begrepp. Den största skillnaden är dock den att Alsing & Erics-Wiliams (2004) definierade en tränare med avvikande åsikter jämfört med de andra fem respondenterna. Denna person är min tränare och det är dessa avvikande åsikter jag försökt fånga upp i val av kompletterade litteratur och i valet av respondenter till intervjuerna som ligger till grund för denna studie.

Alsing & Erics-Wiliams (2004) sammanfattar sin studie med att konstatera att samtliga tränare har som mål att hästen ska vara harmonisk och lyhörd. En konkret skillnad är, att enligt de av SvRF utbildade tränarna är målet Grand Prix dressyr (tävling där de svåraste rörelserna bl.a. är piaff och passage), medan merparten av de utomlands utbildade tränarna har som mål ridning på en hand och skolorna ovan mark. Författarna skriver att deras intryck är att dressyr kan vara antingen en sport där det är centralt att prestera på tävlingsbanorna, eller en konststart för konstens skull och inte för att prestera bra inför en domare (Alsing & Erics-Wiliams, 2004:20). Författarna fortsätter med att konstatera att samtliga tränare har likartad uppfattning om hur hjälporna används och varför. En enskild tränare har en avvikande uppfattning då han anser att handen och skänkelns roller är utbytbara. Detsamma gäller för halvhalt där alla utom en är överens om hur och varför ryttaren ger denna signal till hästen. Den avvikande åsikten står samma tränare för som ovan, och denna anser att halvhalten utförs med enbart handen och inte med både hand och skänkel (Alsing & Erics-Wiliams, 2004:22).

³ Inget årtal anges i de Némethy (1990), jag har kompletterat med uppgifter från Nelson (1997:15 och 40).

I en annan bok som enligt författarna själva ska beskriva den *klassiska ridkonstens regler* (Miesner *et al*, 2003:3), är det av vikt att följande alltid beaktas:

- *En välutbildad häst är den bästa läromästaren*
- *En unghäst hör ihop med en erfaren ryttare*

Klassisk ridkonst är den utbildningsmetodik, som på naturlig väg med hänsyn till hästens anatomi och mentalitet eftersträvar fulländad harmoni mellan ryttare och häst skriver Dag Nätterqvist i sin artikelserie (Nätterqvist, 1998). Nätterqvist betonar vikten att all ridning måste ske utifrån hästens natur och dess naturliga rörelsemönster. Detta innebär bl.a. för att hästen ska kunna samla sig (bära mer vikt på bakbenen) måste höja halsen och nacken, samt föra nacken bakåt-uppåt (Nätterqvist, 1998:del 3).

I de två vetenskapliga arbetena om ridning (Lundesjö-Öhrström 1998 och Falkensson 2003) problematiseras frågan om vad ridning är endast i liten utsträckning. Falkensson (2003) skriver t.ex. att ridning kan ses både som en sport och som en konstnärlig verksamhet (Falkensson, 2003:9), men vad det olika synsätten kan ha för betydelse för vad som lärs ut diskuteras inte. I båda studierna är fokus på hur undervisning går till vid ridskolor (en lärare undervisar en grupp ryttare som rider på skolhästar) och frågeställningen är hur människans ridning kan utvecklas och inläringen underlättas. Båda studierna pekar på att ridning är en form av praktiskt lärande, där ryttaren måste utveckla balans på hästryggen och förmåga att känna vad hästen gör både via känselintryck från handen, sätet och skänklarna (Lundesjö-Öhrström, 1998:5 och Falkensson, 2003:8-10). Lundesjö-Öhrström (1998:31) diskuterar kort hästens natur vilket bör beaktas i all samröre med hästar. Falkensson (2003) konstaterar att:

de som lär sig rida i svenska ridskolor utbildas i den klassiska ridningen. Svenska Ridsportförbundet (2002) definierar i sin skrift Driva ridskola⁴ den klassiska ridningen som 'att ryttaren, med en korrekt sits samt med en hjälpgivning som är vedertagen inom svensk ridtradition, rider hästen lösgjord i en ändamålsenlig form' (Falkensson, (2003:6).

Målet för hästens utbildning

Hästens utbildning kan delas upp i två delområden. Det ena handlar om hästens mentala eller psykologiska utbildning, och den andra handlar om hästens kropp, eller den fysiologiska utbildningen. Träning inom det första delområdet handlar om att få hästen lugn och van vid människor, bilar osv. Den fysiska träningen handlar om att stärka hästens kropp och kondition. Målet för hästens utbildning inom det fysiska området skiljer sig åt för hästar som specialiseras för att bära ryttare inom olika tävlingsdiscipliner, samt för de hästar som inte alls utbildas för att tävlas. Vissa hästar tävlas inom dressyr, andra inom hoppning, fälttävlan, distans, western osv. Andra blir s.k. promenad- eller hobbyhästar, d.v.s. de tävlar en del kanske inom olika grenar men inte på elitnivå. Ett tredje alternativ är hästar som utbildas för skolorna ovan mark (ex. Alsing & Erics-Williams, 2003:10-11). Ryttarens ambitioner och kunnande, samt hästens förutsättningar avgör.

⁴ Jag har sökt men inte fått tag på skriften *Driva ridskola*. På SvRF hemsida (SvRF b) står att skriften är under omarbeting varför den inte finns till försäljning. Vid telefonkontakt med Kungliga Biblioteket konstaterades att skriften inte finns i deras samlingar. Jag har därför fått nöja mig med andrahandsuppgifter för detta citat.

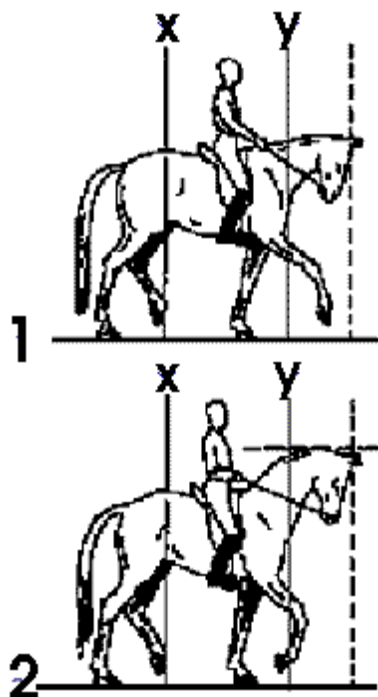
Den mentala utbildningen av hästen, oavsett användningsområde, kan ha stora likheter. Nätterqvist (1998) skriver exempelvis att det första som krävs är att hästen får tillit till drossören så att dess naturliga instinkt att fly inte utlöses (Nätterqvist, 1998:del 2.1). Miesner *et al* (2003) anser att målet för hästens utbildning oavsett användningsområde är att den ska leva upp till de sex kriterierna i utbildningsskalan. Skalan består av sex steg: takt, lösgjordhet, stöd, schvung, rakriktning och samling (Miesner *et al*, 2003:177-178).

Enligt de Némethy (1990:58) är målet med hästens utbildning att göra den lugn, lösgjord och flexibel. Hästen ska inte sätta sig emot ryttaren eller kämpa mot denna utan villigt följa de signaler den får. Han anser vidare att oavsett om hästen ska användas till något speciellt (ex tävlingshäst inom dressyr eller hoppning) så är grundutbildningen för alla hästar detsamma. Miesner *et al* (2003:159) uttrycker det hela än enklare: *en häst som är angenäm att rida och som är lydig, villig, prestationsduglig och kapabel*. Miesner *et al* (2003:161) betonar även hästens *inre välbefinnande* som centralt under hela utbildningstiden. Samtliga tränare som ingick i Alsing & Erics-Williams (2004) studie betonar på ett eller annat sätt att lugn, harmoni och/eller lösgjordhet är ett mål med dressyrbetet (Alsing & Erics-Williams, 2004:10-11). Även Kyrklund & Lemkow (2002) betonar de inre kvalitéerna hos den utbildade hästen. Den måste vara totalt eftergiven och vänta på ryttaren (Kyrklund & Lemkow, 2002:45), hästen ska vara självgående d.v.s. ryttaren ger en signal och sedan utför hästen utan ytterligare inverkan den rörelse ryttaren bett om. Även Grand Prix dressyr bygger på enkla principer som används med stor konsekvens: framåt för skänkel, stanna för handen och vända för en kombination av de båda (Kyrklund & Lemkow, 2002:47). Att hästen går på tygeln är inte ett mål utan ett resultat av att hästen är totalt eftergiven.

Man ska komma ihåg, att om man når till den punkt där hästen ger efter helt korrekt och ärligt, så är hästen mycket sårbar. – Hästen är i denna position nästan försvarslös och det är oerhört viktigt att man behandlar den rätt. (Kyrklund & Lemkow, 2002:105-106).

När hästen ”går på tygeln” menas vanligen en viss bestämd yttre form hos hästen där hästen har nacken som högsta punkt, nosen framför lodplanet genom ögat och bakbenen under kroppen. Hästen ska även vara rakriktad och ha regelbunden fotförflyttning i alla gångarter. Utöver de yttre tecknen ska hästen även hela tiden vara villig att röra sig framåt och lyssnar på ryttarens signaler (de Némethy, 1990:62; Nätterqvist, 1998:del 2.3). Nätterqvist skriver även att:

Samling kännetecknas främst av att hästen förmås att med bakfoten trampa fram långt under sin bål, framför lodlinjen genom höftknölen, X. Vidare ska hästen förmås föra sin nacke uppåt- bakåt mot linjen Y (se Figur 1). Hästens samlade tyngd har nu flyttats så att den mer tas upp av bakbenen och frambenen avlastas (Nätterqvist, 1998:del 3).



Figur 1: Illustration ur Nätterqvist (1998) *Klassisk ridning* som visar vad som enligt författaren är fel med dagens ridning.

Ex. Wilson antyder att inom klassisk ridning är det inte målet i sig, utan vägen dit som är centralt (Wilson, 2004:9), hon fortsätter med att säga att det tar tid att utbilda en häst enligt de klassiska principerna, tid som många kanske inte ger sig och sina hästar idag (Wilson, 2004:11).

Målet för ryttarens utbildning

Målet för ryttaren är först och främst att sitta avspänt och i balans på hästen, samt följa hästens rörelser utan att klämma sig fast eller spänna sig (de la Guérinière, 1828:217; de Némethy, 1990:39; Kyrklund & Lemkow, 2002:28; Miesner *et al*, 2003:53). Utöver följsamhet och balans ska ryttaren kunna kommunicera med hästen med hjälp av hand, skänkel och säte/vikt.

För att ryttaren effektivt ska kunna kommunicera med hästen måste hon lära sig både tekniken (vad man ska göra) och även känslan för när och hur mycket hon ska inverka på hästen (Miesner *et al*, 2003:94).

Wilson beskriver sina egna erfarenheter under 1950- och 1960-talet då författaren själv började rida att det primära var för ryttarna att utveckla en bra sits och tysta händer, ingen eller endast liten vikt lades på att ryttaren skulle kunna rida hästen på tygeln vilket enligt författaren är vanligt idag. Författaren förordar ett utbildningssystem där nybörjaren longeras och först när denna utvecklat en stadig sits tillåts använda tyglarna detta för att ryttaren inte ska balansera i tyglarna (Wilson, 2004:12).

Endast en författare, Nätterqvist (1998), diskuterar skillnaden mellan dressören och ryttaren. Det är skillnad på vad en person som rider redan utbildade hästar, en ryttare, behöver kunna jämfört med vad en person som ska utbilda hästar, en dressör, måste kunna. Den sistnämnda måste vara lika bra eller bättre när det gäller att sitta på hästen, samt kunna tekniken för hjälperna, dessutom tillkommer förmåga att ”läsa” hästen (utifrån uppsyn, kroppshållning och huvudställning förutse vad hästen tänker göra) och uppmuntra eller hindra/minimera önskat respektive oönskat beteende (Nätterqvist, 1998:del 1.2). De Ruffieu (1986) är inne på samma spår när han skriver att en nybörjare korrigerar fel efter det har begåtts, en bra ryttare korrigerar när felet uppträder och en skolad ryttare förhindrar att fel begås (de Ruffieu, 1986:8).

Utbildningsmetoder för ryttaren

Utbildningen av ryttaren bör börja med inläring av sits och balans på en häst. Sitsträning, eller balansridning där ryttaren sitter på en häst som longeras och kontrolleras av en person på marken är ett rekommenderat utbildningssätt (Miesner *et al*, 2003:49-75; Kyrklund & Lemkow 2002: 33; de Némethy, 1990:97). De Ruffieu (1986:25-29) går igenom ett antal övningar för ryttaren som helst ska utföras när hästen longeras. Sitsträning kan även ske under ridning i avdelning (på rad) med erfaren ryttare först. Först när ryttaren har börjat utveckla en bra sits kan denne lära sig hjulperna (Miesner *et al*, 2003:49-75). De sistnämnda kallas även inverkansridning (Kyrklund & Lemkow, 2002:33).

De la Guérinière (1828) beskriver ryttarens första utbildning som bl.a. bör innehålla ridning utan stigbyglar i upp till sex månader för att ryttarens ska hitta en bra sits och balans när hästen rör sig. Det är ju inga problem att sitta vackert och i balans när hästen står stilla!

Utmaningen är att behålla en vacker sits när hästen är i rörelse. För att verkligen utveckla ryttarens sits bör denna även få sitta på en häst som piafferar, och därefter även gör vissa av skolorna ovan mark (de la Guérinière, 1828:226-228).

Naturliga och artificiella hjälper

Naturliga och artificiella hjälper talas det om i många hästsammanhang internationellt, men verkar inte förekomma i Sverige. Termerna förekommer inte i den svenska litteraturen (Kyrklund & Lemkow, 2002; Nätterqvist, 1998) och inte heller den utländska litteraturen översatt till svenska som ingår i den här studien (de Némethy, 1990; Miesner *et al*, 2003; de la Guérinière, 1828)

Endast en av de två böckerna på engelska diskuterar naturliga och artificiella hjälper. Enligt de Ruffieu (1986) är naturliga hjälper sätet, handen och skänkeln. Allt annat är artificiella hjälper. Även rösten, ögon och intellektet anges som naturliga hjälper fast de är inte så ofta omnämnda enligt författaren (de Ruffieu, 1986:16).

Den främsta hjälpen

Wilson väljer att se viktshjälpen som det viktigaste (2004:17), medan de Némethy (1990:48) och de Ruffieu (1986:19) inte vill rangordna handen, sätet/vikten och skänklar utan anser att alla är lika viktiga. Kyrklund & Lemkow (2002) skriver att vikten är den viktigaste hjälpen eftersom *vare sig ryttaren vill det eller ej så inverkar dennes vikt hela tiden på hästen* (Kyrklund & Lemkow, 2002:19). Miesner *et al* (2003:74) skriver att de drivande hjälperna (skänkel och säte) har större betydelse än de förhållande (handen). De la Guérinière (1828) säger *handen bör alltid verka först, och benen följa dess rörelser, ty det är en hufvudregel vid all så väl naturlig som konstnärlig gång, att hästens huvud och bogar komma först* (de la Guérinière 1828:229).

I Alsing & Erics-Williams (2004) arbete har respondenterna gett varierande svar på hur hjälperna handen, sätet och skänkel används och syftet med dessa. De enskilda svar som utmärker sig är svaret att sätet är den viktigaste hjälpen, samt att hand och skänkel kan, när ryttaren är högt utbildad, ha omvända roller där handen genererar rörelse framåt och skänkeln styr och kontrollerar (Alsing & Erics-Williams, 2004:11-13).

Hur utförs en halvhalt?

Halvhalt görs för att minska tempo och/eller förmå hästen att lägga mer vikt på bakbenen och alltså öka samlingsgraden (ex Kyrklund & Lemkow, 2002:51; FEI, 2005:11), samt för att göra hästen uppmärksam på att något kommer hända (de Némethy, 1990: 61).

Det råder en viss förvirring i författarnas sätt att förklara hur ryttaren ska samordna hand och skänkel. De Némethy (1990:49) säger först att *man bör t.ex. aldrig ge framåt drivande hjälp*er med skänklarna - *signal att hästen ska röra sig snabbare framåt – och samtidigt förhålla med tyglarna eller vara bakom hästens tyngdpunkt*. När de Némethy (1990) sedan ska beskriva en halvhalt låter det så här:

*halvhalten inleds med de framåt drivande hjälperna. Ryttaren använder sig av sätet, med spänd korsrygg, och liksidiga skänkelhjälp*er strax bakom sadelgjorden för att öka verksamheten i bakdelen. Samtidigt förhåller ryttaren med en kramande hand och ökad muskelspänning i underarmarna, utan att händernas position ändras. Så snart som

hästen rättat till sin tyngdpunkt som svar på denna inverkan så mjuknar ryttaren i handen, och sätets framåt drivande inverkan tar åter överhanden. (de Némethy, 1990:60)

I exemplet ovan menar författaren alltså att hand och skänkel ska användas samtidigt. Miesner *et al* (2003:110) och de internationella tävlingsreglerna (FEI 2005:11) beskriver halvhalten på likartat sätt men går ett steg längre och betonar att tygelhjälper endast får användas tillsammans med vikt- och skänkelhjälper (Miesner *et al*, 2003:82).

Enligt Kyrklund & Lemkow (2002:51) görs en halvhalt genom att ryttaren påbörjar en halt men innan hästen stannar driver centralt den framåt igen, en välutbildad häst reagerar när ryttaren fixerar sätet vilket kan liknas vid att man spänner mellangärdets muskler. Den unga hästen ska stanna när den känner bettet/tygeln (handen förhåller) och gå för ett lätt tryck av skänkeln.

Enligt de la Guérinière (1828) är halvhalten tvärtom något som görs med bara handen genom att handens höjs och syftet är att samla hästen (de la Guérinière, 1828:229, 272). De Ruffieu (1986) beskriver samma teknik, men skriver även att ryttaren kan använda en hand eller båda händerna samtidigt. Vikten ska föras till hästens bakben genom att nacken höjs (en liten grad av samling) men ska inte påverka gångart eller tempo (de Ruffieu, 1986:41-42).

Även Nätterqvist (1998) är inne på samma spår då han skriver att ryttaren med hjälp av tyglarna ska förmå hästen att höja halsen och nacken samt föra nacken bakåt-uppåt. Nätterqvists argument för detta är för att hästen ska bära mer vikt på bakbenen (samling), måste den förflytta vikten framför sin tyngdpunkt, alltså huvud och nacke, närmre intill tyngdpunkten. Hästen gör detta genom att föra tyngden av huvudet och nacken uppåt och bakåt (Nätterqvist, 1998:kap3).

Av de sex respondenter som ingår i Alsing & Erics-Williams (2004) studie anger fyra hur halvhalt utförs. Av dessa fyra säger en att halvhalten utförs med bara handen (en cirkulär rörelse uppåt-bakåt), och de tre övriga att halvhalten är en kombination av hand, skänkel och säte (Alsing & Erics-Williams, 2004:16)

Hur utförs en bakdelsvändning?

Av de författare som ingår i den här studien har de flesta olika sätt att beskriva hur en bakdelsvändning görs. I vissa fall är beskrivningarna helt motstridiga.

Enligt Miesner *et al* (2003) är den vändande hjälpen den ledande inre tygeln. Den inre tygeln ställer även hästen, medan den yttre tygeln reglerar hästens ställning. Inner skänkel är framåt drivande och yttre skänkel är mothållande. Den yttre tygeln får inte verka trängande, alltså mot hästens hals, eftersom då *hindras rörelsen framåt och hästen får svårt att böja sig i längdaxeln*. Ryttarens vikt ska vara förlagd på det inre sittbenet. (Miesner *et al*, 2003:126-127)

De Ruffieu (1986) har en annan beskrivning. Han säger att den vändande hjälp är just den yttre handen genom att den verkar mot hästens hals med ett s.k. indirekt tygeltag. Den inre handens funktion är att ställa hästen och reglera den yttre handens verkan. Vikten hos ryttaren ska vara förlagd till inre sittbenet, samt yttre skänkel är mothållanden och inre skänkeln är framåt drivande (de Ruffieu, 1986:90).

De la Guérinière (1828) säger inte något direkt om bakdelsvändning. Att rörelsen däremot användes framgår klart och tydligt av bilderna i boken, ex plansch nr XIX, som visar hur vändning över ridbanan kan ske med hjälp av bakdelsvändning. I kapitel 7 som handlar om handens effekter beskrivs hur ryttaren kan vända hästen med hjälp av yttertygeln (de la Guérinière, 1828:230 samt 239).

Vad är inte klassisk ridning?

Wilson (2004) hävdar att användandet av gramantyglar och hästar som är överböjda, alltså inte har nacken som högsta punkt, inte är klassisk ridning. Författaren beklagar att detta är en vanlig syn inom dagens tävlingsridning (Wilson, 2004:11). Det verkar enligt författaren som om målet är att vinna till vilket pris som helst, vilket inte heller kan ses som ridning enligt de klassiska principerna eftersom det där i stället handlar om just hur hästen tränas (Wilson, 2004:13).

Kan klassisk ridning vara under utveckling?

I litteraturen hänvisas ofta till det som varit förr. De Némethy (1990) skriver t.ex. att för ridning, precis som vilken annan sport eller konstnärlig verksamhet måste ryttaren tillägna sig en riktig teknik samt teori. Det teoretiska kunnandet får ryttaren enligt de Némethy genom att ta del av tidigare generationers tankar och funderingar kring ridning i den litteratur de efterlämnat. Den tidigaste författaren som de Némethy hänvisar till är greken Xenophon. Han skrev ner sin uppsats om ridning redan för 2 300 år sedan, och dess principer håller än idag, vilket antyder att ridningens principer inte har ändrats fram till idag (de Némethy, 1990:12-13).

Intervjuer

För att det ska bli lättläst har de fyra respondenterna fått fingerade namn. Stina och Terese kan sägas representera den officiella kulturen i Sverige då de genomgått utbildningar i regi av SvRF. Julia och Katinka kan ses representanter för en alternativ kultur till denna.

Klassisk ridning

Katinka beskrev klassisk ridning så här: *klassisk dressyr är ett sätt att utbilda hästar så att de kommer till självbärighet*. De övriga respondenterna beskrev inte klassisk ridning med exakt samma ord men självbärighet återkom hos samtliga som ett mål för hästens utbildning. Stina sa:

klassiska ridningen på klassiska grunder, -- det som har funnits liksom förut och att man bygger vidare på det. --- det som man hela tiden pratar om, att hästen ska arbeta – med böjda bakben, den ska få upp ryggen, den ska komma med näsan framför lodplanet och så, det är den klassiska ridningen, ---, sen finns det massvis med olika sätt att ta sig fram till det målet.

Stina resonerar alltså så att det är hur hästen arbetar (använder sin kropp) som är det viktiga, inte själva utbildningsvägen i samma grad. Stina är även av den åsikten att även om exempelvis den Akademiska ridningen har samma mål så är det inte klassisk ridning så om Ridsportförbundet definierar detta. Exakt vad som skiljer framkom dock inte i intervjun.

Julia, Katinka och Therese ansåg tvärtom att klassisk ridning kan förekomma inom alla olika discipliner och är mer än fråga om ett förhållningssätt till hästen och hur den utbildas. Dessa tre sätter större vikt vid samarbetet och kommunikationen mellan häst och ryttare än hästens yttre form eller valet av utrustning och alltså disciplin.

Huruvida klassisk ridning är vanligt förekommande idag vid ridskolor och på tävlingbanor var respondenter oense om. Stina och Therese ansåg det, medan Julia och Katinka var av motsatt åsikt.

Alla fyra respondenterna hänvisar till att klassisk ridning är så som militären ridit förr, men endast Julia och Katinka kan precisera vad de menar med detta ”förr” då de hänvisade till de la Guérinière (1688-1751, se litteraturgenomgången för en utförligare beskrivning) som en av grundarna av klassisk ridning.

Målet för hästens utbildning

Som nämndes ovan var uppfattningen den att klassisk ridning handlar om att utbilda hästen till självbärighet med ryttare på ryggen där hästen arbetar med nacken som högsta punkt, näsan framför lodplan och med bakbenen under kroppen. Självbärighet ansågs vara vägen till att utbilda en häst att göra skolorna över marken. Detta behöver naturligtvis inte vara målet för alla hästar, men att alla hästar bör arbeta med egen balans oavsett om det är en ridskolehäst, dressyrhäst, skogsridningshäst, hopphäst osv. Genom att betona självbärighet och individanpassad träning tror Julia även att hästen kan få ett bra och långt liv.

Det verkar finnas olika uppfattningar om begreppet självbärighet kontra balans. En häst i vila bär upp 60 % av sin kroppsvikt på frambenen. När hästen arbetar med nacken som högsta punkt och bakbenen väl under kroppen har hästen avlastat frambenen och förflyttat mer vikt till bakbenen. I extremfallet med skolorna över mark har hästen förflyttat 100 % av sin

kroppsvikt till bakbenen. I intervjuerna framkom att Stina menar att en häst är självbärig när den inte hänger på tygeln oavsett hur den sedan rör sig och om den har den mesta av vikten på fram- eller bakbenen. Julia, Katinka och Therese beskrev istället en häst som bär den mesta av vikten på bakbenen och därmed kan utföra piaff, passage och även skolorna ovan mark.

Målet för ryttarens utbildning

Katinka var av åsikten att:

klassisk dressyr är en stor uppfostrare av ryttare, för att du kan aldrig utbilda en häst klassiskt om du inte har kontroll på dig själv. För du måste vara en förebild för hästen, du måste vara den som hästen litar på, och du måste alltid vara lugn.

Både kroppslig och mental kontroll ansågs vara centralt.

Målet för utbildningen av ryttaren ansågs vara *att den ska utveckla sin teknik, och känsla och tajming för att kunna utbilda hästen på rätt sätt*. Ryttaren ska förstå orsak och verkan, kunna känna takt och balans hos hästen. Teknik i ridsammanhang är när ryttaren använder sina hjälp, alltså sin kropp. Kroppskontroll hos ryttaren är alltså en förutsättning för bra teknik.

Theresea ansåg att lodrät sits var en självklar förutsättning men inte ett mål med ryttarens utbildning.

Ibland verkar det vara ett större fokus på hästen är på ryttaren. Therese sa *ryttaren blir liksom någonting som hänger med*, d.v.s. ryttaren utbildas och utvecklas tillsammans med sin häst. Stina avslutade även ett längre utlägg om ryttarens utbildning med att konstatera *så ska man veta att alla hästar kanske inte klarar av det riktigt*.

Utbildningsmetoder för ryttaren

Therese angav att stegen för ryttarens utbildning var 1) sitsen, 2) känsla och teknik, några specifika metoder framkom dock inte i den intervjun. De andra respondenterna hade djupare kunskap inom detta område och angav att en viktig metod för att lära ryttaren balans på hästryggen och att sitta i lodrät sits vara sitsträning. Julia förknippade även möjligheten att låta en nybörjare rida en fullt utbildad häst med klassisk ridning. Therese berättade att det var vanligt i hennes arbete som instruktör att häst och ryttare måste utbildas tillsammans, och det ofta var så att ryttaren inte kan komma längre än vad hästen kan klara av. Här måste alltså den lärande ryttaren inte bara lära sig själv, utan även lära hästen. Detta kan jämföras med en situation där den lärande ryttaren rider en fullt utbildad häst.

Stina nämnde att man kan måla bilder med ord för att förmedla en känsla till ryttaren (ex. att ryttaren har ögon i bröstet som hon ser vägen med). Stina berättade vidare att på ridskolan där hon jobbar, så förekommer inte sitsträning av ryttarna när hästen longeras av instruktören eftersom ridskolan dels har väldigt många elever (över 500/vecka), och dels för att det skulle slita för hårt på hästarna. Istället jobbar instruktörerna med ryttarnas sits och balans under grupplektionerna. Om hästarna är spända, vilket gör det svårt för ryttaren att lära sig sitta bra, användes ibland en s.k. gummisnodd för att få hästarna att slappna av i rygg och nacke.

Naturliga och artificiella hjälper

Begreppet naturliga och artificiella hjelper var inte kända för Stina och Therese. Julia och Katinka som kände till begreppet ansåg att hand, skänkel, säte, röst, spö och sporrar var naturliga hjelper. Andra hjälpmedel som olika typer av hjelptyglar definierades som artificiella. Julia, Katinka och Therese var av den åsikten att hjelptyglar inte bör användas och att de inte har med klassisk ridning att göra, medan Stina ansåg att experter visst kan använda hjelptyglar.

Den främsta hjälpen

På denna fråga svarade Julia och Katinka att handen är den främsta hjälpen och Stina och Therese svarade att det är vikten och ryttarens sits. Ett argument för att handen är den främsta hjälpen är att det är här som ryttaren är känsligast. Ett argument för vikten/sätet är att ryttaren använder denna både i sidled, framåt och tillbaka, samt att det räcker att ryttaren skiftar vikten ytterst lite i sadeln för att hästen ska känna och reagera på detta.

Hur utförs en halvhalt?

Jag låter ett citat av Katinka inleda redogörelsen av denna fråga:

Den kan utföras på flera sätt skulle jag säga. Men det första som, som slår en är att halvhalten utförs för handen -- och den halvhalten utförs som en rörelse, enligt Craigs⁵ definition då, en cirkelrörelse som går nedåt, framåt, uppåt, bakåt. Enligt Guérinière så går den bara uppåt bakåt.

Julia delade Katinkas åsikten ovan, medan Stina och Therese ansåg att en halvhalt utförs av både hand och skänkel. Huruvida handen och skänkeln skall verka samtidigt var olika liksom om det är drivning eller förhållning som inleder halvhalten. Stina angav ordningen skänkel för drivning vilket följs av en förhållning med kroppen vilket kräver en lagom sträckt tygel och alltså kontakt med hästens mun. I samband med förhållningen poängterade hon att drivningen måste upphöra för annars får hästen två motstridiga signaler vilket ryttaren inte kan ge samtidigt utan att sätta en *jättekonflikt i hästen*.

Therese ansåg att halvhalten inleds med en förhållning som görs via sätet, samtidigt som ryttaren mjuknar i handen, därefter driver ryttaren med skänkeln och möter upp med handen så att hästen stannar upp i någon sekund.

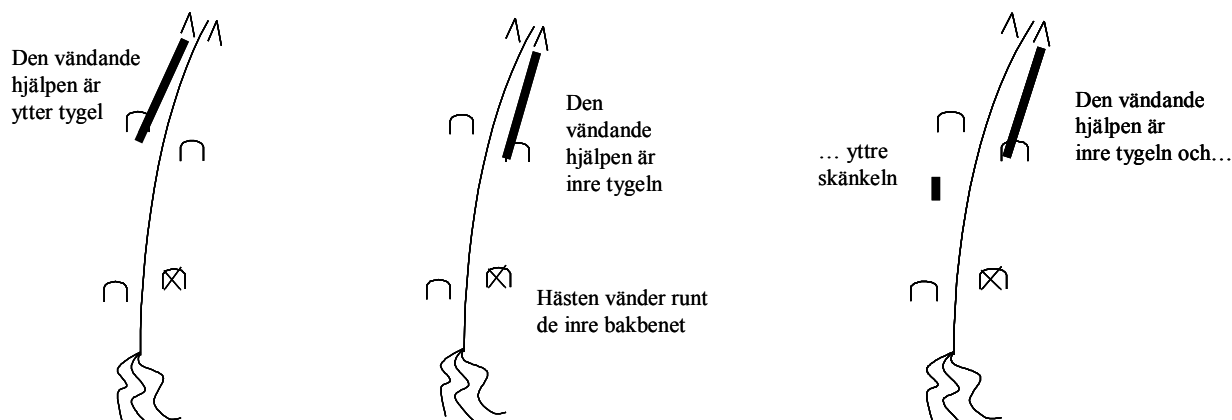
Hur utförs en bakdelsvändning?

Den vändande hjälpen för en bakdelsvändning är den yttre handen enligt Julia och Katinka. Vill ryttaren vända till vänster måste hästen förflytta sin vikt till dennes vänstra bakben och det gör ryttaren med hjälp av höger tygel som används i riktning mot hästens hals (ett s.k. indirekt tygeltag). Ska hästen vara ställd i rörelseriktningen får ryttaren använda den inre tygeln för att åstadkomma detta. Skänklarna har inget med vändningen i sig att göra utan ser bara till att hästen rör sig.

Stina ansåg att den vändande hjelpen är den inre tygeln. Den yttre handen reglerar fart och börjning hos hästen, yttre skänkel verkar mothållande och inre skänkel framåtdrivande.

⁵ Craig Stevens, grundare av National School of Academic Equitation i Seattle, USA.

Ytterligare ett sätt att få hästen att göra en bakdelsvändning var att vända med hjälp av inre tygeln och yttre skänkeln. Även Therese ansåg att yttre tygel reglerade av fart. Verkan från den inre skänkeln beskrevs som att ryttaren trampar ned i den stigbygeln för att förlägga vikten åt det håll vändningen ska ske. En översikt över de tre olika alternativen finns i Figur 2.



Figur 2: Olika sätt respondenterna beskrev vilka hjälper ryttaren använder för att få hästen att göra en bakdelsvändning.

Vad är inte klassisk ridning?

Katinka sa så här om vad som inte är klassisk ridning: *att tvinga hästen med fysiskt våld. - Så ju mer fysisk du är i form av skänklar och hand, spö, inte sitta still, ju mer du kommer till det desto längre iväg borta från klassisk dressyr är du.* Katinka, liksom Julia, var av den åsikten att det alltför ofta förekommer en fysisk form av ridning på tävlingsbanor och i ridhus.

Stina förklarade sin syn på vad som inte är klassisk ridning så här:

eller en icke så skicklig person som sätter på fem hjälptyglar eller som gör olika saker då blir det inget bra arbete, de inget bra. De är en avart. Så att det är ingen mening med att en inte så duktig ryttare sätter på ett kandar, eller en gramantygel eller sätter på någonting annat, rider med sporrar, de är liksom inge bra, väck med de då, därför att man måste börja med grunderna, grunderna är liksom A och O, kan man inte bromsa och starta sin häst med bara lätta hjälper så är det ingen mening att sätta på ett starkare hjälpmedel, det är en avart bara det

Therese uttryckte det så här:

jag tycker väl inte att klassisk ridning är hård ridning, -- det har man hört någon gång, att det är så där, att det är hårt, man håller fast och piskar på, jag tycker inte det, jag tycker inte någon ridning, jag tycker inte man ska göra så överhuvudtaget, men det tycker jag väl inte är klassisk ridning, sen är det svårt vad som är klassisk ridning, för jag tror ju att det är... vad som helst kan väl egentligen vara klassisk ridning, det är ju dressyr, det är att man ska få hästen ja, lyhörd.

Spänning är ingenting jag vill ha, avspänt ska det vara.

Stina ansåg även att Akademisk ridning inte ska förväxlas med klassisk ridning enligt Ridsportförbundet, trots att den färdigutbildade hästen i de båda ridsätten ska ha samma yttre form. Exakt var skillnaden finns är oklart.

Kan klassisk ridning vara under utveckling?

Ur tidningen Ridsport kommer följande citat som är hämtat ur en diskussion om rollkur: *Vad som är klassisk ridning var en tvistefråga. -Det är inget fast, utan är ständig under utveckling, menade Isabell Werth (Lönnell, 2005). Respondenterna fick sedan besvara frågan om de håller med om att klassisk ridning är under utveckling.*

Tre av de fyra respondenterna reagerade på liknande sätt: kan något som är klassiskt vara under utveckling? Argumenten för att det inte skulle kunna vara det var att hästen har ett register av rörelser den kan utföra, sedan är det stopp. Både häst och människa är i stort sett samma biologiska varelser nu som för 10 000 år sen, och Katinka sa:

självbärighet är självbärighet och inte nästan självbärighet och självbärighet om jag stoppar något riktigt elakt och fult i munnen. Självbärighet är ju egentligen perfekt balans. Perfekt balans kan aldrig vara något som är under utveckling. Antingen så är det perfekt balans eller så är det inte perfekt balans.

Therese ser samspelet mellan häst och ryttare som det centrala, och i likhet med balans så är ett bra samspel ett bra samspel oavsett typ av häst eller syftet med ridningen. Och det krävdes samspel förr liksom idag vid ridning, alltså kan inte bra ridning vara bättre idag än den var förr. Utveckling har med oss människor att göra:

alltså vi människor är ju alltid under utveckling, hela livet är man i olika faser och man utvecklas ju på olika sätt -- så självklart utvecklas ens egen ridning också. --- Men jag tror att det är för vi människor är det, jag tror inte det har med ridningen att göra, att man egentligen ändrar ridningen, jag tror att det är vi människor, att vi utvecklas. Annars så stannar ju världen liksom.

Stina ansåg att ridningen absolut hade utvecklats:

hur det såg ut på bilder så är de inte jämförbart med dagens hästar och dagens ridning, det är det ju inte, - det är ju en helt annan liksom kvalitet på det nu för tiden naturligtvis och det vore ju skam annars på sätt och vis med utveckling och så.

Utvecklingen som Stina talar om handlar om att ryttarna rider och tränar sina hästar annorlunda idag jämfört med förr p.g.a. att hästmaterialet är annorlunda. Hon säger att hästarna har mera nerv och är annorlunda byggda idag jämfört med förr, alltså är nervösare och känsligare för yttre stimulans både i form av ljud och rörelse i omgivningen, men även inverkan från ryttaren. Alltså kan inte alla hästarna ridas med samma fysiska styrka i hjälpgivningen som förr. Intressant är att notera att Stina som ansåg att klassisk ridning är under utveckling även ansåg att klassisk ridning ska baseras på så som det reds förr (om än diffust när detta "förr" var), men att man inte får låsa sig vid ett enda system utan hela tiden måste utgå från den aktuella hästen och ryttaren.

Bilder som visar klassisk ridning

Båda figurerna är hämtade från en och samma artikel ur tidningen Ridsport (Högvist, 2004), och frågan till respondenterna var vilken av bilderna i respektive bildpar som bäst stämde överrens med deras uppfattning om klassisk ridning.



Figur 3: Bild på ekipage vid dressyrtävling 1972 (övre) samt 2000 (nedre). Bilden är hämtad ur tidningen Ridsport (Högvist, 2004).



Figur 4: Bild på häst som piafferar (travar på stället). Bilden är hämtad ur tidningstidningen Ridsport (Högvist, 2004).

Samtliga respondenterna var av uppfattningen att den övre bilden i Figur 3 var den som visade det korrekta och klassiska idealet. Här har hästen nacken som högsta punkt och bakbenen under kroppen. Den nedre bilden visar en häst som inte har nacken (partiet mellan öronen) som högsta punkt, ej heller näsan framför lodplanet eller bakbenen under kroppen utan utsträckt bakom. Stina ansåg att det inte är fel att rida hästen med nacken låg och näsan bakom lodplanet under förutsättning att bakbenen var under kroppen och det var i ett utbildande syfte för att nå den korrekta formen enligt den övre bilden. Therese kommenterade ryttarens sits och var av åsikten att i den undre bilden sitter inte ryttaren bra enligt de klassiska idealen och kan därför inte inverka rätt på hästen. Notera att den bild utpekad av alla respondenterna som det klassiska idealet är en ryttare från 1972, medan den som avviker är från 2000.

Även för det andra bildparet i Figur 4 var samtliga respondenterna av samma uppfattning. Här är det den nedre bilden som visar det klassiska idealet. Den övre visar en häst som inte har nacken som högsta punkt, den har näsan bakom lodplanet och ser ut som den är på väg framåt/nedåt. Den har även dragit in frambenen under kroppen vilket vanligen tyder på att hästen bär mer vikt på frambenen än på bakbenen, detta kallas triangulering.

Kommentarer kring den övre bilden var att *hästen har ingen rygg med sig, den har dragit in framkroppen, den triangulerar.*

Diskussion

I diskussionen kommer först resultatet av litteratur- och intervjustudien att gemensamt diskuteras. Till skillnad från resultatdelen där intervjufrågorna utgjorde stommen, är det här de olika teman som utgör stommen. Dessa teman har växt fram framförallt under bearbetningen av intervjuerna. Därefter diskuteras studiens genomförande och trovärdighet där bl.a. urvalet av litteratur och respondenter berörs. Fortsatt forskning berörs sedan kort och diskussionen avslutas med en komprimerad sammanfattning.

Vad är klassisk ridning?

Vad är klassisk ridning? Det är en livsstil. Det är som man red förr. Det är ett sätt att utbilda ryttare och hästar. Det är ett system för att gymnastisera hästar. Det är ridning på svenska ridskolor. Det är ridning på internationella tävlingsbanor. Det är en sport. Det är en konst. Det är relationen mellan häst och ryttare. Det är när målet med ridningen är skolorna ovan mark. Detta är några förklaringar till vad klassisk ridning kan betyda för olika människor i olika sammanhang. Detta är några av de tolkningar som jag stött på i arbetet med denna studie.

Klassisk ridning kan alltså betyda vitt skilda saker för olika människor. Klassisk ridning är ett begrepp myntat av människan, en intellektuell artefakt om man så vill. En intellektuell artefakt kan vi människor fylla med vilken mening vi egentligen vill. Denna uppsats är begränsad till litteraturstudier och intervjuer. Om man accepterar antagandet att ridning är en tyst och praktiskt kunskap som endast kan komma till sin fulla rätt i praktiskt handling, måste slutledningen bli den att jag inte har någon möjlighet att här och nu avgöra vilken av de många och ibland motstridiga tankemönster som är effektivast ur utbildningssynpunkt att bäst fylla begreppet klassisk ridning med. Det jag kan göra är att sträva efter att identifiera dessa olika tankemönster och leta efter likheter och olikheter mellan dessa. Men med tanke på att ridning är just en tyst kunskap som egentligen inte går att beskriva fullt ut i ord så är det inte så konstigt att olika människor väljer olika sätt att förklara vad det är.

SvRF har definierat klassisk ridning som

'att ryttaren, med en korrekt sits samt med en hjälpgivning som är vedertagen inom svensk ridtradition, rider hästen lösgjord i en ändamålsenlig form' (Falkensson, 2003:6).

Definitionen lämnar flera frågor obesvarade; vad menas med ”vedertagna”? ”Svensk ridtradition” – hur långt tillbaka då? Vad är en ”ändamålsenlig form”? För att uttrycka det krasst är citatet ren rappakalja. Ingenting förklaras, bara nya frågor som väcks. Det är först när de olika delarna detaljstuderas som intressanta skillnader och likheter framträder.

Klassisk ridning är något som samtliga respondenter och litteraturen framställer som något positivt. Ex Alsing & Erics-Wiliams (2004) sammanfattar sin studie med att konstatera att samtliga tränare hade som mål att hästen ska vara harmonisk och lyhörd. Ett återkommande tankemönster i den studie jag genomfört är att hästen ska vara lösgjordhet fysiskt och psykiskt. Psykisk lösgjordhet tolkar jag som lugn hos hästen.

Målet eller vägen

Målet för ryttarens utbildning verkar alla vara överens om. Det som skiljer är uppfattningen om vägen dit och också vad som kan genomföras i praktiken.

För ryttarens del är det sitsträning på en häst som longeras, samt att rida utbildade hästar, som anses viktiga på vägen till målet (den lodräta och avspända sitsen). Detta framkom både i litteraturen och i intervjuerna. Ingen säger emot, däremot ansåg man att vid den ridskola som ingick i studien att sitsträning under longering inte går att genomföra p.g.a. att det sliter för mycket på hästarna. Vid den aktuella skolan finns ca 55 hästar och 500 elever per vecka. Kanske är det möjligt att organisera utbildningen annorlunda? Som det är nu måste eleverna lära sig hitta balansen på hästryggen samtidigt som de ska styra och kontrollera hästen. Vad blir då förståelsen för hur balans känns? Det kan jämföras med de sätt som de la Guérinière beskrev hur en ryttare ska lära sig rida, genom att sitta på häst som t.o.m. gör skolorna ovan mark. Sådana högt utbildade hästar är sällsynta idag, men har ryttare inte upplevt de kan man då verkligen förstå vad han skriver om?

Samma problem har de som skaffar egen häst. Här måste ekipaget tillsammans utvecklas, en ryttare som inte kan ska lära sig själv och samtidigt träna hästen att lyssna på en viss signal. Hur ska en ryttare som inte upplevt hur en ”färdig” häst känns, kunna guida och utbilda en häst dit? Det verkar som om hjulet måste uppfinnas på nytt hela tiden! Med bakgrund från det resonemanget är det inte så konstigt om olika sätt att beskriva både mål och väg uppstår.

Jag anar mig till en diskrepans mellan vad litteraturen beskriver som det optimala sättet att utbilda ryttare och vad som genomförs i praktiken. Sitsträning ska enligt litteraturen, gammal som ny, komma först. Av de två svenskutbildade instruktörerna var det en som nämnde sitsträning medan den andra förutsatte att ryttaren har bra sits. Den som nämnde sitsträning ansåg att sitsträning på ridskolor inte är genomförbart i någon större utsträckning. Både litteratur och i intervjuerna förknippades möjligheten att låta en nybörjare rida en fullt utbildad häst med klassisk ridning. Detta är som nämnts ovan sällsynt idag p.g.a. bristen på så väl utbildade hästar.

När ryttaren kan sitta avspänt och i balans på hästryggen är det dags att lära in tekniker för hjälpgivning (s.k. inverkansridning) och framförallt känslan. Känslan avgör när och vad och i med vilket eftertryck ryttaren ska göra något. Principerna för hjälpgivningen skiljer mellan i litteraturen. Till viss del har en kluven hållning framkommit inte bara mellan olika författaren och respondenter, utan också hos enskilda författare/respondenter. Å ena sidan bör ryttaren inte ge hästen konfliktfyllda signaler, t.e.x. be hästen gå framåt samtidigt som den ombeds att stanna, men å andra sidan måste ryttaren använda hand och skänkel (alltså gas och broms) samtidigt. Det hela verkar mycket ologiskt. Det kontrasterande synsätt som tagits upp är när hjälpgivningen verkligen renodlas och ryttaren bara använder en hjälp i taget, alltså *hand utan skänkel*, *skänkel utan hand*. Det sistnämnda verkar i mina ögon mer logiskt. I enstaka fall har författare/respondenter betonat vikten av de inre mentala egenskaperna hos ryttaren.

När jag frågat kring målet för hästens utbildning, har två olika aspekter trätt fram: den yttre formen eller det inre mentala tillståndet.

Yttre formen eller mentalt tillstånd

Den yttre formen som eftersträvas hos hästen är när nacken är den högsta punkten, nosen framför lodplanet och bakbenen väl engagerade under kroppen. I litteraturen betonas också att hästen ska vara avspänd och uppmärksam för att den ska vara trevlig att rida. Jag tycker mig dock i intervjuerna få fram att man ibland betonar den yttre formen mer än det mentala tillståndet hos hästen. Här värdesättes den yttre formen i sig, och inte som ett resultat av ett

sökt mentalt tillstånd hos hästen, av att samspelet mellan häst och ryttare fungerar och att hästen använder sin kropp på ett optimalt sätt. På samma sätt kan rörelser ses, de må vara piaff och passage eller skolorna ovan mark, som ett resultat i sig eller som ett resultat av just samspelet mellan häst och ryttare fungerar och att hästen använder sin kropp på ett optimalt sätt. När det gäller specifika rörelser som mål med hästens utbildning har två huvudlinjer framträtt. Den ena anser att slutmålet är piaff och passage, medan den andra har skolorna ovan mark som slutmål. För de som anser att skolorna ovan mark är slutmålet är piaff och passage förberedande övningar. Förklaringen kan vara så enkel att den yttre formen är lätt att se och bedöma vid ex. tävling och träning, medan det osynliga samspelet är svårare att bedöma.

En äldre och enligt litteraturen klassisk träningsprincip är *lugn, framåt och rakrikta*. Det allra första som ska eftersträvas är lugn, alltså ett inre, mentalt tillstånd hos hästen. Även punkt två kan ses om en ren inre kvalitet hos hästen – den rör sig framåt därför att den vill det. Detta kan jämföras med träningsstegen (takt, lösgjordhet, stöd, schvung, rakriktning och samling) man idag lär ut vid Strömsholm där lösgjordhet inte har första platsen.

Ord kan som sagt betyda olika saker för olika människor. För att testa vad respondenterna egentligen menade med korrekt form tog jag med bilder från en debattartikel från tidningen Ridsport som handlar om just hästens form. Här påstod man att ett tävlingsekipage från 1970-talet visade bättre yttre form jämfört med år 2000. Alla respondenter var av samma åsikt att ekipaget från 1972 visade den bättre formen och även det klassiska idealet. Om nu ridningen ska ha utvecklats de senare åren, hur kommer det sig att den yttre formen inte längre uppvisar de klassiska idealen? Kan detta vara ett resultat av att principerna *lugn, framåt, rakrikta* och *hand utan skänkel, skänkel utan hand* frångåtts?

Artikeln vilar inte på en vetenskaplig studie och det framgår inte hur många ekipage som analyserats eller om det bara är författarens egen uppfattning som beskrivs. Angreppssättet tycker jag dock är intressant. Även om möjligheterna till jämförelse är begränsade, finns möjligheten att studera ridning vid tävlingar idag för att undersöka vad som premieras i den yttre formen.

Kombinera hjälper eller en hjälp i taget

Kan det vara så att det finns en skillnad i hur hjulper beskrivs och därmed i hur respondenterna och författarna förhåller sig till huruvida ryttaren ska använda en hjälp i taget eller absolut inte får använda en hjälp i taget? I litteraturstudien har hela spektrat kommit fram.

Ett skäl jag hittat i litteraturen till varför vikten och sätet hos ryttaren är den viktigaste hjälpen är att ryttaren inte kan undvika att påverka hästen med denna när man sitter på hästen. Självklart är det så. Men på samma sätt som ryttaren oundvikligen inverkar med vikten när denna sitter på hästen, så kommer ryttaren inverka med händerna så fort denna tar i tygeln. Argumentet gäller i mina ögon alltså för alla hjälperna och inte bara för vikten. Bara för att ryttaren oundvikligen inverkar på hästen med en hjälp behöver det inte betyda att det är den hjälp som hon lättast kommunicerar med hästen med. Ett argument till att handen är den främsta hjälpen är att den unga hästen redan kan en hel del om handen eftersom den leds i gramma innan den rids. Hästar kan även arbetas från marken i gramma eller träns och då inverkar ”ryttaren” inte med viktshjulper eller skänklar utan bara med handen. Syftet med sitsträningen (som alla är överens om är nödvändig) är att ge ryttaren möjlighet att sitta still på hästen när den rör sig, alltså inte ofrivilligt inverka på hästen.

Det tar tid att utbilda en ryttare att använda sin hand på ett bra sätt. Kan det vara så att det är snabbare att inte utbilda ryttarens hand utan istället ha handen stilla och rida med skänklarna? Om det är så, vad får det för betydelse när det gäller att utbilda inte bara ryttare av tränade hästar, utan även tränare av unga utbildade hästar?

Hästar verkar kunna ridas på många olika sätt, det är bara att titta på exemplet med hur man kan göra en bakdelsvändning. Ett antal olika sätt framkom i litteraturen och under intervjuerna. Trots att ryttaren kan göra på flera olika sätt, gör ändå hästarna liknande rörelser. Vissa beskriver ett sätt där man använder en hjälp i taget, medan andra beskriver hur en hjälp reglerar en annan signal som ryttaren ger. En respondent var medveten om att det är fullt möjligt att skapa konflikt hos hästen mellan vilken signal hästen då ska lyssna på. Kan detta vara ett skäl till att de la Guérinière (1828, 1992) bara beskriver handens verkan när ryttaren t.ex. ska göra en halvhalt? Om en hjälp ges på rätt sätt och hästen är uppmärksam, finns det borde de inte finnas något skäl att reglera eller korrigera det ryttaren först gjorde! Hästar kan lära sig att utföra alla möjliga rörelser för mycket små signaler, varför då krångla till det hela? Jag anser inte att det är en utveckling när ryttaren reglerar en hjälp med en annan istället för att rida så att korrigering av hjälpgivning undviks. Det vore intressant att problematisera frågan om hjälper ytterligare. Vad är det egentligen hästarna lyssnar på? Har hästar lättare att lära sig en viss typ av signaler? Är det en viss typ av signaler som den största variationen av hästar kan ta till sig?

Det verkar finnas vissa problem med den ridning som dominerar idag, alltså ridning så som den lärs ut på ridskolor och vid Strömsholm, då många hästar har sår i munnen. Det vore intressant att följa upp denna teoretiska studie i praktiken och undersöka hur lätt hästar tar till sig instruktioner från ryttaren med olika typer av hjälpgivning.

Sport eller konst

Tankegångarna ovan om relationen mellan den yttre formen kontra det inre tillståndet återkommer också i diskussionen om ridning som sport eller som konst. Ses ridning som en sport och tävling betonas den yttre formen eftersom det är det som bedöms. Är i stället utgångspunkten att ridning är en konst betonas istället relationen och samspelet mellan häst och ryttare.

Ridning på ridskolor och tävlingsbanor, eller all ridning

Två respondenter hänvisar till den typ av ridning som sker just vid ridskolor och på tävlingsbanor när de beskriver klassisk ridning. De två andra respondenterna ansåg att den typen av ridning inte kan kallas för klassisk eftersom den mer eller mindre bygger på att man tvingar in hästen i en yttre form utan att bry sig om det mentala tillståndet hos hästen, eller att hästen är fri att arbeta med sin kropp på ett optimalt sätt. De anser att när hästen rids med en hjälp i taget, utan att tvinga in hästen i någon konstlad form, då är det klassisk ridning oavsett utrustning, ridbana eller liknande.

Utveckling eller utarmning

I intervjuerna och litteraturen framkom att respondenterna ansåg att klassisk ridning är sådan ridning som förekom "förr". Samtidigt anser en del att ridningen utvecklats. De båda påståendena går enligt mig inte att förena vilket somliga verkar vilja göra.

På frågan om klassisk ridning kan vara under utveckling svarade tre att det inte kan vara det. Skälen som framförde var att ridning handlar om samspel och balans hos häst och ryttare. Både samspel och balans är inre egenskaper som antingen finns eller inte finns. Det spelar alltså inte roll vilken utrustningen är, vilken typ av hästs som rides eller vad målet med ridningen är. Antingen så finns det ett samspel eller också inte. Antingen finns balans eller också inte. De respondenter som ansåg att klassisk ridning inte kan utvecklas ansåg även att hästen som biologisk varelse – hästens natur – inte har förändrats under den tid människan haft hästen i sin tjänst. Det borde alltså finnas grundläggande principer som är detsamma då som nu!

Den respondent som var av åsikten att klassisk ridning har utvecklats säger att så är fallet eftersom hästmaterialet har utvecklats. Vi ska idag ha hästar som är mer nervösa och därför måste ridas på ett annorlunda sätt än under 1900-talet.

Om jag utgår från att klassisk ridning handlar om ett inre tillstånd hos hästen så gäller inte argumentet ovan. Det kanske krävs en något annorlunda tillvägagångssätt idag än förr att nå samma resultat men det är fortfarande lugn som är det centrala. Det är troligt att alla typer av hästar har funnits alltsedan människan först började rida hästar. Ridning uppstod inte ur tomma intet på 1800- eller 1900-talet! Som en respondent sa, alla både hästar och människor, är unika individer och behöver olika sätt för att lära. Men blandas här inte frågan vad man ska lära och hur man ska lära ut det? VAD borde vara samma, HUR kan mycket väl variera från individ till individ.

Följs ridläran enligt de la Guérinière är det handen som definieras som den första hjälpen. Frågan är om en ridstil kan kallas för "klassisk" om den inte följer den teori som skrevs ner under en period som vi idag kallar för just klassisk. Nu är det självklart inte så enkelt att bara för att någonting skrevs ner under en period som vi idag kallar för klassisk så behöver det per definition vara just klassiskt och därmed bra. Men nu är de la Guérinières verk inte vilken skrift som helst. Den litteratur som nämner någon historik har alla inkluderat de la Guérinières verk som ett av det mest betydande. Det gör det hela mer anmärkningsvärt att två respondenter jag intervjuat inte känt till författaren eller hans teorier. Anmärkningsvärt är även att dessa två respondenter endast hade en mycket vag uppfattning om rötterna till och framväxten av den ridning de själva idag praktiserar och som de fått utbildning inom av Svenska Ridsportförbundet respektive Sveriges Lantbruksuniversitet.

Kanske är det så som en respondent sa, man anser att ridningen har utvecklats för *skam vore det annars*. Huruvida ridningen har utvecklats beror ju också på vad som jämförs med. Mindre bra, för att inte säga dålig ridning och hästhantering, har säkerligen alltid förekommit. Men görs jämförelse med det bästa med de bästa, är dagens ridning då en utveckling eller tillbakagång? Ett argument för att ridningen har utarmats är att skolorna ovan mark inte är ett slutmål vid dagens dressyr tävlingar.

Hästen är densamma, men den enskilda människan utvecklas under hela sin levnadstid. Det gör kanske att enskilda individer kan uppfatta det som att ridningen utvecklas, men då inte gentemot tidigare generationers ryttare och utan jämför med sig själv. Det finns ett gammalt talesätt som säger att det tar tre generationer att lära sig rida. En svenska ryttmästare, Adam Ehrengranat har sagt:

*Till mästerskapet gives blott en bana
ren som solens väg uti det blå,*

*Att syfta uppåt, och det högsta ana
Men aldrig tro sig en mästare ändå.*
(Ehregranat, 1836:121)

Jag är av den uppfattningen att jag om jag så rider varje dag i hela mitt liv, fortfarande kommer upptäcka nya saker i relationen mellan mig och hästen, och jag kommer förbättra förmågan att tolka känningarna från hästen, och kontrollera min kropp så att sits och hjälpgivning kan ske utan att störa hästen. Men för att jag verkligen ska utveckla dessa förmågor är det min bestämda uppfattning att lugn och avslappning är centralt både för häst och ryttare.

Genomförande och trovärdighet

Urval

Litteraturen har valts från litteratursökning, personlig kontakt med nyckelpersoner, och eget urval. Detta har gett en bred bild av vad litteraturen har att säga om klassisk ridning. Det finns mycket mer litteratur både från idag och från 1400-talet och framåt, men omfattningen av detta arbete har inte räckt till för att bearbeta alla dessa böcker. Jag anser ändå att det axplock av böcker som ingår representerar hela spektrat av vad klassisk ridning kan innebära.

Urvalet av respondenter består av två som jag kände sedan tidigare och två för mig okända personer. Jag har använt min förförståelse och valt fyra personer som jag tror har skilda uppfattningar. De är vad Arfwedson & Ödman (1998) skulle kalla "representanter" för två grupper med vissa åsikter och värderingar. Det går att argumentera att de åsikter de fyra respondenterna framfört i denna studie bara kan ses som deras individuella röster, speciellt som de inte är slumpmässigt utvalda. Men det går också att se respondenterna som representanter för sina respektive grupper där individen är formad av sin bakgrund, och den vardagliga kultur och den tradition hon verkar i. Därmed inte sagt att hela spännvidden av de två kulturer jag anser är representerade på något sätt är klarlagd, eller att dessa fyra personer verkligen är representativa representanter för sina respektive kulturer.

Självklart har urvalet av både litteratur och respondenter påverkat resultatet. Med fyra andra respondenter hade resultatet antagligen sett annorlunda ut. Därför kan resultatet endast ses som en första kartläggning av hur begreppet klassisk ridning kan uppfattas. Samtliga intervjuade är kvinnor och om det påverkat resultatet vet jag inte.

Intervjuandet

Själva intervjuandet, d.v.s. att sitta vid ett bord och ställa frågor, upplevde jag som att det gick bra. Tre av respondenten upplevde jag som mer självgående, och de svarade utförligt på mina frågor. Den fjärde respondenten svarade inte lika utförligt och här fick jag vara mer aktiv. Jag försökte att inte ställa ledande frågor eller lägga ord i respondentens mun, men ibland kunde jag inte undvika det. Hur ska jag förhålla mig till de påståenden som jag formulerat och respondenten säger stämmer? Jag har ju här tolkat och sedan uttryckt det som jag tror att respondenten vill ha sagt, men jag kan ju ha använt ord och formuleringar som respondenten aldrig själv skulle ha valt. Jag upplever att möjlighet för mig att citera har gått bort från just den intervjun, men jag utgår från att respondenten är så pass ärlig och avslappnad att hon kan säga till om jag förstått det hela fel varför jag kan avgöra om den respondentens åsikter är detsamma som hos någon av de övriga respondentera.

Frågorna

Den första frågan var ”vad är klassisk dressyr/ridning”. Vid första intervjun använde jag termen ”dressyr” men vid den andra hade jag övergått till ”ridning”. Skälet är att dressyr är en term som kan uppfattas på olika sätt. Dels som en specifik tävlingsform med häst, och dels som den grundläggande träningen av en häst. På denna grundträning bygger man sedan vidare och specialutbildar hästen, ifall det är aktuellt, inom t.ex. dressyr, hoppning, fälttävlan, western osv. I dagligt tal skulle jag dock tro att de flesta med dressyr avser träning och tävling i dressyr. Ridning däremot är en bredare term och associeras lättare till all form av ridning som t.ex. dressyr, hoppning, promenadridning i skogen m.m. Under den första intervjun har jag använt båda uttryckssätten, men jag tror inte att svaren påverkats då respondenten uttryckligen sagt att klassisk dressyr kan återfinnas i alla discipliner. Jag tolkade detta som att hon med detta menar den grundläggande träningen av hästen. I fortsättningen använde jag mig dock av termen klassisk ridning.

Frågan om naturliga och artificiella hjälp gav inget matnyttigt utöver att konstatera att termen nyttjas internationellt, men inte i Sverige.

De två teknikfrågorna hade jag med för att föra ner diskussionen på ett praktiskt plan. Ofta, och det gäller inte bara ridning, kan två personer tro att de har samma åsikter när de diskuterar på ett övergripande plan, men när det hela blir konkret kan de upptäckta skillnader eller likheter där de inte trodde dessa fanns. Vid ett tillfälle under en intervju ställde jag frågan så här ”hur gör du en bakdelsvändning?”. Jag anser i efterhand att det är ett bättre sätt att ställa frågan på än ”hur gör man en bakdelsvändning”. Annars kan det lätt bli som det blev i en intervju där respondenten undrade vad jag var ute efter för att hon inte ville svara fel. Jag vill ju veta hur respondenterna gör, inte hur rörelserna bör göras, och därför är det sistnämnda alternativet bättre. Jag kan då även lägga till frågan ”rider du klassisk ridning”, och kanske även göra om första frågan till ”vad är klassisk ridning, och är det något bra?”. Även frågan ”vem kan träna enligt klassisk ridning?”. På så sätt tror jag att jag kan tillföra mer om hur respondenterna ser på klassisk ridning. Jag har i efterhand insett att jag och mina respondenter outtalat utgått från att klassisk ridning är något bra, med detta bör jag naturligtvis fråga om! Att klassisk ridning är något bra framkom även i svaren på frågan ”vad är inte klassisk ridning?”.

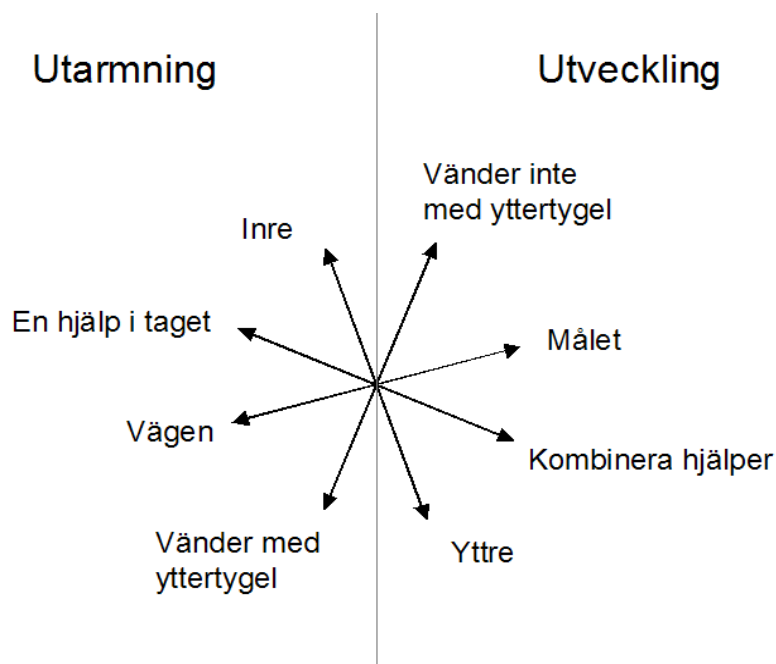
Som avslutning valde jag att visa två artiklar från tidningen Ridsport. Ur den ena läste jag upp ett citat och frågade efter respondentens reaktion. I den andra artikeln pekade jag ut två bilder och bad om respondentens uppfattning om vad som motsvarar det klassiska idealet. Den artikeln handlade om hur en häst som är samlad använder sina muskler och vilken yttre form hästen då får. Skälet till att jag valde att ha med ett citat och att visa bilder var detsamma som för de praktiska frågorna, för att få en djupare förståelse för vad de olika respondentera menade med sina verbala förklaringar och beskrivningar.

Fortsatt forskning

Eftersom denna studie är en ren skrivbordsprodukt skulle det vara intressant att göra observationer och fallstudier för att följa upp det som framkommit i den här studien. Fortsatt diskussion kring centrala begrepp är också intressant eftersom dessa uppfattas så olika, självbärighet är ett sådant begrepp.

Sammanfattning

Urvalet till denna studie är gjort utifrån min förförståelse av det som jag uppfattar är två olika kulturer och deras respektive uppfattning om vad klassisk ridning är. Dessa två kulturer är dels den officiella svenska ridkulturen där SvRF spelar en framträdande roll och där t.ex. tävlingsformen dressyr ingår, och dels en inofficiell parallell kultur med influenser från utlandet. De två skilda uppfattningarna om vad klassisk ridning är för något som jag ”identifierat” är alltså ett resultat av studiens upplägg och avgränsning. Det som är intressant och resultatet av denna studie är de likheter och skillnader jag identifierat mellan de två skilda uppfattningarna (se Figur 5). Den ena uppfattningen utgår från att klassisk ridning har utvecklats och den andra att den utarmats jämfört med ”förr”. Likheter mellan de två synsätten är att man rider samma övningar och har samma mål vad gäller den yttre formen. Skillnaderna ligger i tekniken och principer vid hjälpgivning, samt om det är den yttre formen eller det inre tillståndet hos hästen som är det centrala. Det sistnämnda handlar med andra ord om ryttaren ser målet i sig, eller vägen till målet som det viktigaste. Skiljelinjen mellan de två synsätten är inte knivskarp utan en och samma person eller bok kan i olika sammanhang ta olika positioner. Synsättet att klassisk ridningen utvecklats kan i denna studie framförallt kopplas till den officiella svenska kulturen, medan synsättet att klassisk ridning utarmats framförallt kommer från den inofficiella kulturen.



Figur 5: Översikt över skillnader och likheter mellan de två synsätten av vad klassisk ridning kan vara.

Referenser

Skriftliga källor

- Alsing, Jennifer & Erics-Wiliams, Christina (2004) *Dressyr och akademisk ridkonst - en jämförande studie*. Fördjupningsarbete 274, Hippologenheten, Strömsholm. ISSN 1402-2052
- Arfwedson, G. & Ödman, P. (1998) *Intervjumetoder och intervjutolkning*. Häftet för didaktiska studier 65. Didaktikum, Lärarhögskolan i Stockholm. HLS Förlag, Stockholm. ISBN 91-7656-427-4
- de la Guérinière, François Robichon (1828) *Ridkonsten af Herr de la Guérinière eller grundlig anvisning till kännedom om hästar, deras uppfödande, underhållande och dressering till deras åtskilda bruk och bestämmelser*. Kristianstad. Svensk översättning från 3:e tyska utgåvan.
- de la Guérinière, François Robichon (1992) *Ecole de Cavalerie*. Xenophon Press, Cleveland, USA. ISBN 0-933316-01-1. Engelsk översättning från franska.
- de Némethy, Bertalan (1990) *Bertalan de Némethys hopplära. Moderna metoder på klassisk grund*. ICA Bokförlag, Västerås. ISBN 91-534-1311-3
- de Ruffieu, François Lemaire (1986) *The handbook of riding essentials*. Harper Collins Publishers, New York. ISBN 0-06-015517-5
- Ehrengranat, Adam (1836) *Ridskolan eller ridläran*. Lund
- Falkensson, Mona (2003) *Lärande i ridskolan. Reflektioner och kritiskt tänkande i samband med ridlektioner*. Kandidatuppsats, Lunds Universitet, Pedagogiska institutionen.
- FEI (2005) *Rules for dressage events, 22nd edition, effective 1st January 2006, including rules for young riders and junior riders, 8th edition, effective 1st January 2006*. Fédération Equestre Internationale, Switzerland
- Gustavsson, Nissa & Karlsson, Sara (2002) *Vad är samling?* Examensarbete Hippologenheten, Sveriges Lantbruksuniversitet
- Holmberg, Teresa; Larsson, Helen & Lundholm, Marcus (2004) *A-tränarens bedömning av graden av samling på hopphäst i galopp*. Examensarbete Hippologenheten, Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Högvist, Carina (2004) Debatten om dressyrhästens form – vad handlar den om egentligen? *Ridsport* nr 22, 2004:23.
- Kyrklund, Kyra & Lemkow, Jytte (2002) *Dressyr med Kyra. Rid med system, logik och konsekvens*. ICA Bokförlag, Västerås. ISBN 91-534-2435-2
- Lundesjö-Öhrström, Susanne (1998) *Ridlektion, ett triangeldrama mellan elev, häst och lärare. En studie om elevers inlärningsituation i samband med ridlektioner*. C/D-uppsats nr 1998:3, Pedagogiska Institutionen, Uppsala Universitet.
- Lönell, Cecilia (2005) På det anklagades bänk. Ryttare och reportrar i rollkurdebatten. *Ridsport* nr 23, 2005:16.
- Miesner, Susanne; Putz, Michael; Plewa, Martin & Frömring, Angelika (2003) *Ridhandboken 1. Grundutbildning för ryttare och häst*. Svenska Ridsportförbundet, Kolbäck. ISBN 91-631-4471-9.

- Nelson, Hilda (1997) *Alexis-François L'Hotte. The quest for lightness in equitation*. J. A. Allen & Company Limited, London. ISBN 0-85131-705-7.
- Nätterqvist, Dag (1998) *Klassisk ridning. Den naturliga vägen till harmoni – en artikelserie av Dag Nätterqvist*. Har varit publicerad i någon tidskrift, vet ej vilken. Jag hittade artikeln på Internet via Nätterqvists hemsida i april 2001. Hemsidan har sedan dess bytt adress och i samband med detta försvann delar av materialet. Idag (2006-05-31) finns bara del 2 av artikelns fyra delar tillgängliga. Adressen är <http://www.jakobslund.se/dadde/>. Författaren till denna uppsats har utskrift av samtliga artiklar.
- Schenholm, Wiveka (2005) Påhopp på dressyrporten! *Ridsport* nr 17, 2005:4.
- SSL (2006) *Gröna framtider. Tillståndet i Sveriges gröna näringar 2006*. Stiftelsen Svenska Lantbruksveckan.
- SvRF (2005) *Ridsporten vill*. Svenska Ridsportförbundet
- Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Prisma, Stockholm. ISBN 91-518-3728-5
- Tell, Anna (2004) *Munhålestatus hos arbetande hästar*. Examensarbete 2004:29 Veterinärmedicinska fakulteten, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala. ISSN 1650-7045.
- Wallén, Göran (2000) *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Studentlitteratur, Lund. ISBN 91-44-36652-3.
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. ISBN 91-7303-008-4.
- Wilson, Anne (2004) *Top horse training methods explored*. David & Charles, Newton Abbot, England. ISBN 0-7153-1776-8
- Zetterqvist, Mari (1998) *Didaktiken i hästhoppning. En studie av undervisning i hästhoppning*. Pedagogiskt utvecklingsarbete nr 41, SLU, Uppsala.

Personlig kontakt

- Morgan, Karin. Studierektor Hippologprogrammet Ridskolan Strömsholm, e-brevskontakt 2005-12-02.
- Lundesjö-Öhrström, Susanne. Doktorand Uppsala Universitet, Pedagogiska Institutionen, e-brevskontakt 2005-11-22

Internet

- Allege Ideal, International Dressage and Equitation Association for Lightness, <http://www.allege-ideal.com/>, besökt 2005-09-29
- Lärarhögskolan, http://www.lhs.se/LHS/Templates/Page____243.aspx, besökt 2006-12-15, senast uppdaterad 2006-09-04
- Nationalencyklopedin, <http://www.eniro.se/uppslagsverk/>. Sökord "klassisk" besökt 2006-02-22
- Spanska Ridskolan, <http://www.srs.at>, besökt 2005-09.
- Sustainable dressage, <http://www.sustainabledressage.com>, besökt 2006-06-08

SvRF a, <http://www2.ridsport.se/t2.aspx?p=140177>, besökt 2006-08-08, senast uppdaterad 2006-02-06

SvRF b, <http://www.ridsport.se>, besökt 2006-06-02, senast uppdaterad 2006-02-22.

Tränarportalen, <http://tranarportalen.se>, besökt 2006-04.

Bilaga 1: Ordlista

Ord markerade med * är förklarade på egen plats.

Akademisk ridning	Hämtar sina förebilder från 1500-, 1600- och 1700-talet. Målet är en häst som är självbärig, med nacken som högsta punkt och som kan ridas på stång* med enhandsfattning*. Är inte en tävlingsgren idag.
Bakdelsvändning	En rörelse hästen utför. Hästen vänder runt det ena bakbenet som i större eller mindre grad står kvar på samma plats under vändningen. Under en bakdelsvändning i tävlingssammanhang tittar alltid hästen åt det håll den vänder. En bakdelsvändning åt vänster innebär alltså att hästen tittar åt vänster och vänster bakben är det ben som hästengån på tygeln vänder runt.
Bett	Utrustningsdetalj som hästen har i munnen, är vanligen av metall. Man skiljer mellan tränsbett* och stång*. Syftet med bettet är att möjliggöra en noggrann kommunikation mellan häst och ryttare. I bettet är läderremmar fästade, tyglarna*, som ryttaren håller i med händerna
Direkt tygeltag	Ett tygeltag där ryttaren gör en liten nästan osynlig cirkelrörelse med handen från hästens hals och tillbaka till ursprungspositionen. Jämför med indirekt tygeltag*.
Disciplin	Beskriver olika ridsätt och tävlingsformer. Exempel på ridsätt är engelsk ridning som inkluderar tävlingsformerna dressyr, hoppning och fälttävlan. Ett annat ridsätt är westernridning.
Engelsk sadel	Se sadel
Enhandsfattning	Här håller ryttaren båda tyglarna* i en hand, vanligen vänster, så att den högra kan användas till att ex hantera lasso, värja, pistol eller dyl. Enhandsfattning var vanligt förr men inte lika vanligt idag. Jämför med tvåhandsfattning*.
Gramantyglar	En hjälptygel* som vanligen fästs i sadelgjorden*, går mellan hästens framben via bettringarna* till ryttarens hand.
Gå på tygeln	”Gå på tygeln” innebär inte att någon bokstavligt talat går på en tygel*, utan är en fras som används för att beskriva hur hästen ska vara när den jobbar rätt. Man brukar prata om en viss bestämd yttre form hos hästen där hästen har nacken som högsta punkt, nosen framför lodplanet genom ögat och bakbenen under kroppen. Hästen ska även vara rakriktad och ha regelbunden fotförflyttning i alla gångarter. Utöver de yttre tecknen ska hästen även hela tiden vara villig att röra sig framåt och lyssnar på ryttarens signaler (se sid 17).
Halvhalt	En rörelse hästen utför. Innebär att hästen stannar upp ”till hälften” och sedan fortsätter framåt. Används för att dels göra hästen uppmärksam på att något annat kommer ske, och dels för att hästen ska förflytta en del av sin kroppsvikt tillbaka.

Hippologen	Nutida universitetsutbildning vid Ridskolan Strömsholm i Mälardalen, Flyinge i Skåne och Wången i Jämtland. Huvudman är Sveriges Lantbruksuniversitet. Utbildningen är 2-årig men erbjuder sedan 2006 ett tredje påbyggnadsår.
Hjälp	Samlingsnamn för de signaler en ryttare kan använda sig för att kommunicera med hästen när man rider. Består av bl.a. hand, skänkel*, vikt, säte*, röst, spö och sporrar.
Hjälpgivning	Det som ryttaren ger signaler, hjälper*, till hästen.
Hjälptyglar	Olika varianter av tyglar som hjälper ryttaren att placera hästens huvud i en viss position. Gramantygglar* är ett exempel av hjälptygel.
Indirekt tygeltag	Ett tygeltag där ryttaren gör en liten nästan osynlig cirkelrörelse med handen mot hästens hals och tillbaka till ursprungspositionen. Ryttarens hand får inte korsa hästens hals. Jämför med direkt tygeltag*.
Inre	När en häst är böjd (ställd*) är det alltid den konvexa sidan som är den inre. Den andra sidan som är konkav kallas den yttre* sidan. Enligt samma princip pratar man om ryttarens inre och yttre hjälper*.
Kandar	Är en typ av trän* där man kombinerar tränbett* och stång*.
Ledande tygeltag	Ett tygeltag där ryttaren för handen ut från hästen och tillbaka
Lodplanet	Vid en tänkt lodrät linje från hästens panna och till marken, hästens nos bör inte vara innanför linjen (mot hästens hals), utan i linjen eller något framför.
Lodrät sits	Ryttaren bör sitta på hästen som om hon står på sina egna fötter med benen isär och böjda knän. När hon sitter så kommer axel, höft och häl vara i en och samma lodräta linje.
Longera	Teknik att arbeta och kontrollera hästen när människan står på marken och har en lång lina fäst i tränset*. Hästen går på en cirkel runt människan. Cirkeln kan vara 10 – 20 m i diameter.
Lösgjordhet	Med lösgjordhet kan man mena dels frånvaro av muskulär spänning hos hästen, dels psykisk lösgjordhet med vilket menas att hästen är lugn
Passage	När hästen travar med höga benlyft och med ett kort svävmoment.
Piaff	Trav på stället
Rakrikta	Liksom människan föds höger eller vänsterhänt, föds även hästar med en starkare och en svagare sida. Detta medför att hästar sällan av naturen är raka i den mening att höger bakfot förflyttas på samma linje som höger framfot (samma för vänster fram och bakhov) när hästen går rakt fram. En viktig del av dressyren av hästar är att få dem att röra sig helt rakt.
Rida på en hand	Se enhandsfattning

Rollkur	Rollkur är en träningsmetod som används av bl.a. holländska elitryttare inom dressyr. Metoden går ut på att placera hästens huvud så att den i princip har näsan mot bröstet. För att näsan ska komma så långt in måste hästen kröka kraftigt på halsen och nacken kommer inte längre vara den högsta punkten. Detta anses stärka och stretcha hästen så att den ska kunna gå i den form man sedan vill ha när man visar upp hästen på en dressyrtävling då hästen ska ha nacken som högsta punkt.
Sadel	Utrustning som ligger på hästens rygg och som ryttaren sitter på. En engelsk sadel är en relativt lätt och liten sadel som finns i specialutförande för ex hoppning och dressyr. Westernsadeln används av cowboys och är jämfört med den engelska sadeln tyngre och större. Den har ofta ett horn framtill där ryttaren kan fästa lasso när denna fångar kor. En westernsadel är olämplig att hoppa hinder i.
Sadelgjord	En utrustningsdetalj som sitter under hästens mage och som håller sadeln* på plats.
Samling	När hästen förflyttar vikt till bakbenen. En häst i vila utan ryttare har 60 % av vikten på frambenen.
Samlingsgrad	Term för att beskriva i hur stor utsträckning hästen förflyttat vikt till bakbenen.
Schvung	Schvung är en överföring av bakdelens energiska impulser till hela rörelsen framåt.
Sitsträning	Sitsträning är rörelser som utförs på hästryggen för att ryttaren ska utveckla sin koordination, balans och smidighet. Sitsträning används än idag vid Spanska Ridskolan i Wien. Vid sitsträning har ryttaren ofta hjälp av en person på marken som kontrollerar hästen så att ryttaren kan fokusera på sig själv.
Självbärighet	Innebär att hästen inte tar stöd på bettet och därmed ryttarens hand. Om självbärighet per definition innebär att hästen även har förflyttat vikt till bakbenen från frambenen råder det delad uppfattning om.
Skolorna över mark	Skolorna över marken är när hästen på kommando och med kontroll ex stegrar sig, sitter på bakbenen eller hoppar.
Skänkel	Ryttarens ben
Sluta	Rörelse där hästen rör sig snett åt sidan och samtidigt tittar i rörelseriktningen. Jämför med öppna*.
Stigbygel	Del av hästens utrustning som ryttaren placerar sin fot i när denna sitter på hästryggen. Ofta av metall.
Stång	Ett bett* som har hävstångseffekt. Ska bara användas av erfarna ryttare på högt utbildade hästar eftersom påverkan på hästen jämfört med tränsbettet* är mycket större.
Ställd	Med ställd menar man att hästen är lite böjd i nacken och tittar åt höger eller vänster. När hästen är ställd talar man om hästen inre* och yttre* sida.

Stöd	Stöd beskriver hästens relation till bettet* och därmed ryttarens hand. En ung häst kan tveka att ha en nära kontakt med ryttarens hand, liksom en häst som har blivit dragen i munnen kan göra allt den kan för att slippa kontakt och stöd med ryttarens hand.
Säte	Term för ryttarens bakdel när denna sitter på hästen.
Takt	Den steghastighet (steg/min) och regelbundenhet hästens fötter har när den rör sig. En ung utbildad häst har ofta en ojämn takt, medan en mer utbildad häst rör sig taktfast.
Trängande tygelta	Ett tygelta där ryttaren för handen mot hästens hals
Träns	Utrustning som sitter på hästens huvud. Bettet* sitter fast i tränsen.
Tränsbett	Ett brett* som inte har hävstångseffekt. Bör användas på unga hästar och oerfarna ryttare. Jämför med stång*.
Tvåhandsfattning	Ryttaren håller de två tyglarna* separerade i respektive hand, det vanliga sättet att hålla tyglarna idag. Jämför med enhandsfattning*.
Tygel	Del av hästens utrustning. Läderrem som ryttaren håller i och som i andra änden har kontakt med hästens mun via bettet*.
Tysta händer	I ridsammanhang är detta händer som inte drar i hästen utan mjukt följer hästens naturliga rörelsemönster utan att störa hästen.
Westernsadel	Se sadel
Yttre	När en häst är böjd (ställd) är det alltid den konkava sidan som är den yttre. Den andra sidan som är konvex kallas den inre* sidan. Enligt samma princip pratar man om ryttarens yttre och inre hjälper*.
Öppna	Rörelse där hästen rör sig snett åt sidan och samtidigt tittar från rörelseriktningen. Jämför med sluta*.

Bilaga 2: Frågeformulär

Vad är klassisk ridning (tycker du)?

Rider du själv klassisk ridning, eller enligt de klassiska principerna?

”Klassisk ridning” – vad har det för mål med utbildning av hästen?

”Klassisk ridning” – vad har det för mål med utbildningen av ryttaren?

Finns det några utbildningsmetoder för ryttaren som är speciella för klassisk ridning?

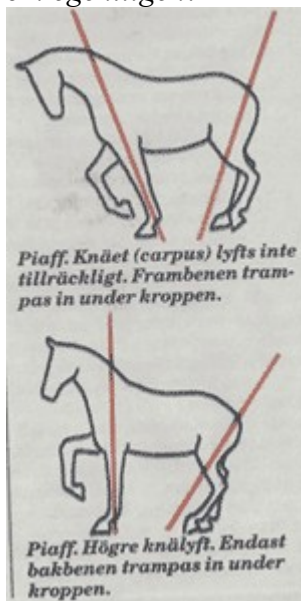
Vilka naturliga och artificiella hjälper kan sägas höra till den klassiska ridningen? Vilken av dessa är den man främst använder för att kommunicera med hästen?

Hur gör du en halvhalt?

Hur gör du en bakdelsvändning?

Vad är inte klassisk ridning?

Bilder ur Ridsport nr 22/2004, sidan 23, *Debatten om dressyrhästens form – vad handlar den om egentligen?*



Vilka av bilderna visar hästar som arbetar i form enligt de klassiska principerna anser du?

Citat ur Ridsport nr 23/2005 sidan 16 *På de anklagades bänk; Vad som är klassisk ridning va en tvistefråga. -Det är inget fast, utan är ständig under utveckling, menade Isabell Werth*

Vad anser du om citatet?